

2002-julij , Velenje, biro – *scentext*

SPOMENICA 1945

BLEIBURG 1945 – 1995, "SPOMENICA" **scenirane** stranice od br. 127 - 175

II. IZVJEŠTAJI PARTIZANSKIH JEDINICA O ZAVRŠNIM BORBAMA S HRVATSKIM ORUŽANIM SNAGAMA

1945., svibanj 12. Zagreb

Iz zapisnika sa sastanka Mjesnog komiteta KPH Zagreb o situaciji u Zagrebu sredinom svibnja 1945. godine

ZAPISNIK

sastanka Mjesnog Komiteta za grad Zagreb, održanog dne 12.V.1945.

O.Z.N.-a

Grad je još uvijek nesiguran. U noći je ubijen stražar pred Štabom Divizije, isto je jedan ustaša pucao u jednog našeg vojnika i onda sebe ubio. Mnogi se sigurno skrivaju po gradu. Prijava arhiva je uništena /prijavnog ureda ...

Potrebno je aktmizirati J.N.O.F i gradanstvo da hvataju ih, prikazuju i daju hapsiti. Pitanje ishrane još se postavlja kao problem i to treba hitno riješiti.

Podaci za hapšenje koji dolaze treba provjeriti jer nisu najtočniji.

Logori hapšenika puni su pohapšenih domobrana i drugih krivaca. Na Kanalu ima oko 10.000, a na Aerodromu oko 7.000 Nijemaca. U Vrapče dolazi 2.000 ustaša. Sve ustanove narodnih neprijatelja treba zapečatiti da se ne razvlače stvari.

Potrebno je uspostaviti sudove Komande Grada.

Za svaku naredbu treba da se konzultira sa gradskom OZN-om.

Ovjerovitelji : Zapisničar:

Ružica(2) (v.r.)

Original, strojopis

Sign., Arhiv GK SKH Zagreb, br. 01-B-1-1945.

1) Izostavljeni su dijelovi koji se odnose na druge teme.

2) Turković

127

1945., svibanj 15.

Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba JA za Hrvatsku Generalštabu JA o broju zarobljenika u Hrvatskoj 15. svibnja 1945.

(...)

Br. 32

ZA GENERALŠTAB: - DDD - 15. maja broj zarobljenika. IV. oblast Karlovac 5.000, Čemernica 410, Glina 500, Maja 500, Sisak 131. Iz Celja najavljeno 20.000, svega 26.541. VI.oblast nema. VIII. Oblast Knin 741, Sinj 88, Split 122, Korčula 77, Metković 24, Vis 126, svega 1178. X. Oblast Prečko 15.000, Vrapče 943, Zagreb 4.190. Ove sve OZNA još razvrstava i neki će biti pušteni. Bjelovar 8.000, svega 28133. XI. Oblast u Gospiću, Otočcu i Senju 1.195. Kod Sušaka 20.000, svega 21.195. Ukupno 77.047.- (G.)

Zbornik VII, knj. 39 dok. 82, str. 528.

1945., svibanj 17. Zagreb

Iz zapisnika sjednice Mjesnog komiteta KPH Zagreb gdje se govori o velikim hapšenjima u Zagrebu, protjerivanju izbjeglica i vjestima da je OZN a pobila oko 7.000 ljudi u Zagrebu

ZAPISNIK

sjednice M.K. K.PH. Zagreb održane dne 17.V.1945.

Cvetković²

Reakcija se prikuplja i diže glave. Dobiva se dojam organiziranog rada, kao sabotaze i napadi na naše patrole. Neprijateljske parole još kruže. U svim ustanovama i poduzećima još nije provedena čistka. Pred radničku klasu treba postaviti zadatak čuvanja objekata. Doseljenike najhitnije iseliti, jer su baš te ustaške obitelji utočište neprijatelja. Potrebna je kontrola svih stanova. Građanstvo govori o potrebi neke amnestije i šire se glasine da je OZNA pobila 7.000 ljudi. Logore osnovati što dalje od Zagreba.

Zapisnik radio Gretić(3)

Kopija, strojopis

Sign., Pismohrana GK SKH Zagreb, bez broja.

1) Izostavljeni su djelovi zapisnika s drugim temama.

2) Marijan

3) Ivica

128

1945, svibanj 17.

Zapovjed 3. jugoslavenske armije podrecienim jedinicama da okupiraju dio Austrije te o postupku sa zarobljenicima kod Bleiburga

ŠTAB

III. JUGOSLAVENSKE ARMIIJE

Operativno odjeljenje

O.broj 340/45

Dana 17.maja 1945.g. u 01.30 čas.

ZAPOVJEST

(sekcija Grac, Zagreb 1:200.000 ruskog izdanja)

Prema naređenju Vrhovnog komandanta od 15. o.m. naša Armija, jednim djelom svojih snaga ima zadatak:

Okupiranje djela Austrije u prostoru sjeverno od granice Maribor – Dravograd do u msmu Landzberga, na kojoj prostori smjenjuje Bugarsku Armiju, sa ostalom snagom stacionmanje u Sloveniji.

U vezi s tim, a prema direktivi komandanta III. Ukrajinskog fronta Maršala Tolbuhina, okupiranje pomenutog dijela Austrije izvršit će 36.,45. i 51. divizija.

Desna granica našeg rasporeda bit će linija: Sankt Stefan (južno od Foljzberga) - Landzberg - Voldon - Sankt Ana i dalje bivšem jug. granicom u jugoistočnom pravcu (sve zaključno za našu Armiju sem Voldom).

Prednja linija posjedanja položaja u Austriji bit će: Karelje (k. 2141) – Klain Alpe (k. 1763) - Sankt Vincenc (k.1521).

Sjeverno od nas biti će 57 Armija CA. Zapadno od nas biti će prednji djelovi 5 engleskog Korpusa na liniji: Foljzberg - Labud.

N A R E Đ U J E M O :

(...)¹

5.) 12. DIVIZIJA preuzima zadatak sprovođenja svih zarobljenika za Maribor, gdje zarobljenike predaje 40. diviziji. Potom iz Maribora kreće preko Varaždina za Osijek, gdje prima zadatak od I. Armije u čiji sastav ulazi.

1) Izostavljeni su dijelovi koji opisuju razmještaj postrojbi 3. armije.

Najveću pažnju obratit će na opreznost i predostrožnost kod sprovođenja zarobljenika u Maribor. Ovome postaviti strogu odgovornost. 6.) 40. DIVIZIJA po predviđenom planu sprovodi zarobljenike iz Maribora za Zagreb. Po stizanju u Zagreb prima zadatak od II. Armije u čiji sastav ulazi. Po pitanju opreznosti i čuvanju zarobljenika u mjestu i pokretu, Štab 40. divizije posvetit će još veću pažnju nego do sada. Postaviti najstrožu odgovornost rukovodiocima i stražarima za slučaj begstva zarobljenika ili zatvorenika. Štab divizije biti će odgovoran za sprovođenje pojačanih mjesta opreza u ovom smislu.

(...)

Politkomesar,	pukovnik:	B(2).Petričević)	V. Subotić
Načelnik štaba,	pukovnik:	V.Subotić, v.r.	Kosta Nađ, v.r.
Komandant, general lajtnant:		(Kosta Nađ)	

M.P

DOSTAVLJENO:

Na znanje: **Štabu III. Ukrajinskog fronta**

Na izvršenje:

Original, strojopis

Sigh., AOS SR Jugoslavije, fond NOB, k.883, reg. br. 24-1 /1.

- - - -

2) *Branko*

3) *Vukašin*

130

1945, svibanj 21.

Izvjestaj 12. divizije Štabu 3. jugoslavenske armije o predaji Hrvatskih oružanih snaga kod Bleiburga, broju zarobljenika te sprovocienju istih do logora u Mariboru i dalje prema Osijeku

ŠTAB XII.UDARNE DIVIZIJE

Jugoslavenske Armije, Operativni odsjek

Broj: 17

Dana 1945.

Predmet: Bojna relacija

od 21.IV. do 21.V.

1945.g. - dostavlja se.

Štabu III.Armije Jugoslovenske

Armije (Operativni odsjek)

15.V.1945. godine u 16 sati izvršeni su pregovori sa neprijateljem koji je pristao na predaju, te ujedno je počelo razoružavanje i sprovođenje zarobljenika za Maribor. Osječka udarna brigada za vrijeme razoružavanja neprijatelja imala je zadatak zatvoriti položaj t.j. prostor od Libeli do k.1054, dok jedan bataljon u brigadnoj rezervi. IV.udarna brigada u sprovodnji zarobljenika od Dravograda za Maribor. Za vrijeme razoružavanja neprijatelja štab divizije se nalazio u Blajburgu. Još istoga dana poslije razoružanja neprijatelja prebacio se štab divizije u zapadni dio s.Marberga.Za vrijeme razoružavanja neprijatelja održavana je veza sa jedinicama II.divizije, sa brigadama pomoću radio stanica.

16.V.1945. godine Štab divizije u Marbergu, XII.proleterska brigada u pratnji zarobljenika u Maribor, također i Osječka i IV. brigada, kao i osiguranje zarobljenog oružja i materijala.

Prilikom predaje naprijatelja zapljeno je i zarobljeno: 93.000 neprijateljskih vojnika, a ubijeno 27 neprijateljskih vojnika.2

Pljen: 125 karniona, 5 automobila, 20 motocikla, 90 bicikla, 2 bacača, 500 mitraljeza, 424 pušaka, 746 pištolja, 450 šmajsera, 311 konja, 46 kola i mnogo drugog ratnog meterijala.

17.V.1945.godine Štab divizije u zapadnom djelu s. Merberga, još istoga dana pokret za Fram. XII. Proleterska brigada u sprovodnji zarobljenika za Maribor. Osječka udarna brigada sa jednim bataljonom u sprovodnji zarobljenika za Maribor sa dva bataljona u pokretu za Maribor. IV.udarna brigada sprovodila zarobljenike, koje je po dolasku u Maribor predala u zarobljenički logor. Poslije predaje zarobljenika pokret u određene baze u selo Hoče.

18.V.1945. godine Štab divizije u s. Fram. XII. Proleterska brigada s.Rače, Osječka udarna brigada Orehova Vas, IV. udarna brigada Podova.

1) Izostavljeni su dijelovi koji se ne odnose na bojno djelovanje u Koruškoj.

2) Broj zarobljenika rastao je iz dana u dan. Već 16. svibnja 1945. 3. armija obavještava Generalštab o 100.000 zarobljenika, depešom od 16. svibnja obavještava ga da se broj zarobljenih ustaša I domobrana povećao za 20.000, sa četiri generala i trideset pukovnika, tako da je broj vojnih zarobljenika kod Bleiburga procijenjen od 3. armije na 130.000 vojnika. Koliko je među njima bilo pripadnika Hrvatskih oružanih snaga? Depešom od 15. svibnja 3.armija izvješćuje Generalštab JA da je prestao otpor hrvatske vojske u jačini od 70.000 vojnika. Od toga je 10.000 poginulo, a 60.000 je "zarobljeno". Tom broju svakako treba pridodati 20.000 hrvatskih vojnika iz depeše od 16. svibnja te još neke grupe koje su se još uvijek preko Slovenije probijale prema Austriji zatim one koje su savezničke postrojbe izručivale slijedećih svibanjskih dana. Tako je prema izvješću 2.tenkovske divizije 11. moto-streljačke brigade JA 19.svibnja preuzeto od savezničkih postrojbi 2.100 ustaša i domobrana, 20. svibnja od engleskog 9. korpusa daljnjih 1.000 vojnih zarobljenika, 21. svibnja predala se ustaška

postrojba koja se još uvijek probijala prema Koruškoj u jačini od 2.000 vojnika. Kako je zarobljavanje i izručenje hrvatskih vojnika bilo i od drugih postrojbi 3. armije, taj broj (od 10.000 mrtvih i 95.100 zarobljenih pripadnika Hrvatskih oružanih snaga kod Bleiburga) sigurno nije konačan.

131

XII. Proleterska brigada sprovodila je zarobljenike u zarobljenički logor u Maribor, te još istoga dana došla u gore navedene baze, a sa manjim snagama ostala na obezbjeđenju logora. Osječka udarna brigada sprovodila zarobljenike do logora, po predaji zarobljenika izvršila pokret u gore navedena baze t.j. Podova Brezula.

IV. udarna brigada sa jednim bataljonom pokret za Maribor, obezbjeđenje logora, a sa dva bataljona u s.Hoče.

Jedinice koje nisu bile na obezbjeđenju logora sređivale su se za predstojeći pokret. Istoga dana veza sa brigadama održavana je pomoću telefona i radio stanica.

19.V.1945. godine Štab divizije u s. Fram. Štab XII. Proleterske u s. Rače, Osječka brigada Podova Brezula, IV. brigada u s. Razvanje, **XII. Proleterska brigada** odmor i sređivanje jedinica. Osječka udarna brigada odmor i sređivanje jedmica, dok IV. udarna brigada sa polovinom svojih snaga obezbjeđuje zarobljenički logor u Mariboru, a ostatak snaga na odmaranju, te sređivanje jedinica.

20.V.1945. godine Štab divizije u s. Framu. XII. Proleterska Podovska Brezula, Osječka udarna brigada Podova Brezula, rasterećivanje nepotrebnog materijala, sređivanje svojih jedinica, te spremanje za predstojeći pokret. IV. udarna brigada u Mariboru na obezbjeđenju logora.

21.V.1945.godine Štab divizije u Framu, XII. Proleterska brigada Rače, Osječka udarna brigada Podova Brezula, IV. udarna brigada u Mariboru, XII. Proleterska brigada toga dana vršila je predaju nepotrebnih konja u Mariboru, sa III. bataljonom u Mariboru radi sprovođenja zarobljenika, Osječka udarna brigada sa svojim snagama nalazila se u Mariboru na čuvanju zarobljeničkog logora. IV. udarna brigada sa jednim bataljonom u Mariboru na odmoru, a sa II. Bataljonom obezbjeđenja zarobljenika, sa **III. bataljonom** na odmoru.

Drugog dana stiže zapovjest u kojoj je navedeno da više ova divizija nije pod komandom III. Armije, već da pripada pod komandu I. Armije, te zadatak nam je bio da se prebacimo iz sektora Maribor-Koprivnica-Osijek, na sektor Vojvodine. Također nam je bilo u zadatku sprovođiti neku količinu zarobljenika, koje smo sprovodili od Maribora do Osijeka, gdje su bili predani brigadi Narodne odbrane za Slavoniju u Osijeku. Iste zarobljenike sprovodila je IV. udarna brigada od Maribora do Osijeka.

Šef operativnog otdjeka:
Kapetan,, 3 (v.r.)

Načelnik Štaba, major:
.....,

2 (v.r.)

M.P

Original, strojopis

Sign., AOS SR Jugoslavije, fond NOB, k. 883, reg. br. 5-1/2.

1) Nečitko, u to vrijeme operativni oficir bio je Hanzl Josip.

2) Nečitko, u to vrijeme načelnik štaba bio je Petar Romanić.

132

1945. srpanj 1.

Izveštaj Štaba 2. tenkovske divizije Štaba 4. JA o proboju u Korušku i zarobljavanju pripadnika hrvatske vojske te izručenju istih od strane Anglo-amerikanaca

ŠTAB

XI. Dalm. Udar. moto-streljačke brigade
II. Tenkovske Divizije, Operativni odsjek
Op. br: pov. 37.
Dne, 1.VII.1945.g.

Predmet: **OPERATIVNI IZVJEŠTAJ AKCIJA**
KROZ PROSTORIJU TRST CELOVAC od 3.V.45. do 23.V.45.
Štabu IV.Armije.-

1. TOK OPERACIJA :

3.V.1945.g.:

Radi prodora prema Koruškoj u svrhu presjecanja otstupnice neprijateljskim jedinicama koje su u povlačenju iz Zagreba i Ljubljane formiran je združeni moto-mehanizovani odred od naše Brigade, III. motorizovanog divizona i čete tenkova.

9.V.45.g.:

Štab i prištabske jedinice u Kranjskoj Gori, II. Bataljon u s. Gvozd, I. Batal on u Kranjskoj Gori, III. i IV. Bataljon ne prornjenjeno.

1

11.V.45.g.:

djelovi raznih neprijateljskih jedinica iz pravca Ljubljane stizavali su u oklopnim vlakovima u Jesenice. Nakon pregovora isti su razoružani. Neprijateljske snage oko 4.600 vojnika i 237 oficira.

12.V.45.g.:

naše jedinice u Celovcu razoružale oko 5.200 neprijateljskih vojnika i oficira, koja se je probijala iz smjera istoka. Napomena: kod razoružavanja Njemačke kolone nakon što je material već bio prikupljen i složen na jednom mjestu, grupice engl. vojnika u oficira, koji su dolazili iz Celovca povadili su ključeve iz zarobljenih kamiona sa namjerom da ih onesposobe i odvezli 3-4 kamiona koje su naše jedinice zarobile.

(...)

15.V.1945.g.

Brigada unutar odreda prebacila se u Strugu /Strau/ i uzela raspored na liniji Weizelsdorf-Strau-Ferlach. Zadatak je razortižavanje eventualnih neprijateljskih snaga koje će naići iz smjera Kranja.

16.V.1945.g.

Prikupljanje neprijateljskog oružja sjeverno i južno od Drave u širini rasporeda brigade. Jedna četa IV. Bataljona i dalje u Celovcu na čuvanju zarobljenih kamiona.

19.V.1945.g.

Raspored jedinica isti. Izvlačenje ratnog materijala prema želj. Stanici Jesenice i preuzimanje ratnih zarobljenika od saveznika. Ukupno preuzeto 2.100 ustaša i domobrana.

11) Izostavljeni su dijelovi koji se odnose na borbe u Sloveniji prije Bleiburga te na razmjestaj jedinica.

(...)

20.V.1945.g.

Preuzeto 1.000 zarobljenika od engl. IX. korpusa iz Celovca. Daljnje prikupljanje materijala.

21.V.1945.g.

Razoružano je 2.000 ustaša koji su se probijali iz Hrvatske da se predaju Englezima. Preuzimanje ratnih zarobljenika.

22.V.1945.g.

Naređenje Štaba Armije započeto sa evakuacijom naših trupa iz Koruške.

III. GUBICI NEPRIJATELJA:

a/ mrtvih .. . 77 vojnika i 2 oficira, b/ zarobljenih odnosno razoružanih 10.443 neprijateljska vojnika i 258 oficira od kojih 2 pukovnika i 7 majora

Kopija, strojopis

Sign., AOS SR Jugoslavije, fond NOB, k. 312, red. br. 1-50/1.

2) Član te partizanske jedinice bio je i pukovnik JNA Simo Dubajić koji je u u listu "Globus" (br.217.od 23.veljače 1995.) dao intervju, u kojem tvrdi : ... Ja sam doveo 30 tisuća ustaša na Kočevski Rog, o tome postoji čak i dokument na engleskom. Tito je donio odluku da oni nestanu, a ja sam samo izvršio zadatak. ... Koliko ja znam žene i dece nije bilo. Ranije, prije Kočevskog Roga, kad smo od Engleza preuzimali hrvatske, dakle ustaške i domobranske zarobljenike, i atim ih konvojima slali u Jugoslaviju, primali smo samo vojnike. ..."

1945., svibanj 18-23.

Maribor-Zagreb-Dugo Selo-Križevci-Varaždin

Iz operacijskog dnevnika Virovitičke brigade 12. slavonske divizije o sprovođenju zarobljenika od Maribora do Dugog Sela

OPERACIJSKI DNEVNIK

Virovitičke brigade 40. divizije, za 1945. godinu.

(...)¹

18.V.1945., Promenjivo, Maribor

3. batalj.,

Štab sa djelovima.

Boračko stanje 1195.

.1S2

Zanimanje po bataljonima ovog dana nije bilo, radi osiguranja i obezbjeđenja kojeg je davala naša brigada oko ratnih zarobljenika. Bataljoni su se preselili u kasarnu Kr. Petra(2), a prištabski djelovi ostali na svojim mjestima do daljneg naređenja.

(...)

19.V.1945.

Bataljoni su se uputili u sprovođenje ratnih zarobljenika, kojih je bilo oko 25-26.000 u pravcu Zagreba. Prištabski djelovi su i dalje u Mariboru!

(...)

20.V.1945.

Bataljoni su se nalazili u pratnji zarobljenika a isto tako i štab. Prištabski djelovi preuzeli su pokret u pravcu Uraždina i u 12 sati su napustili Maribor.

(...)

21,22,23/V.1945.

Brigada se nalazila u pokretu i to: Štab sa bataljonima u pratnji zarobljenika pravcem Zagreb-Dugo Selo, gdje su predati zarobljenici(3), zatim pravac u Križevce, gdje su prispjeli i smjestili se u mjesnu kasarnu dana 23.V.1945.g. III. Bataljon nalazi se i dalje u pratnji zarobljenika.

Polit. komesar, major:

Juraj Anić

Komandant, major :

nečitko(4)

M.P

Ovjereni prijepis, rukopis

Sign., AOS SR Jugoslavije, arhiva NOB, kut.1304, reg. br.49-3.

1) Dnevnik počinje i. a završava 23.5.1945. godine. Izostavljeni su dijelovi koji se ne odnose na zarobljenike.

2) Tu se nalazio jedan od zarobljeničkih logora u Mariboru.

3) Zarobljenički logor nalazio se u mjestu Lupoglav kraj Dugog Sela.

4) U to vrijeme zapovjednik brigade bio je Lazo Dragaš.

135

1945., svibanj 5. - lipanj 3.

Bjelovar-Dravograd-Zagreb-Varaždin

Iz operacijskog dnevnika 40. slavonske divizije o vojnom djelovanju u završnim operacijama u Sloveniji i Austriji, te sprovođenju zarobljenika do Zagreba

(...)¹

"12.V.

U toku ova 3 dana naše jedinice zaplenile su sledeći ratni materijal: 7 topova, 50 šaraca, 8 težkih bacača, 20 lakih bacača, 4 brzometna topa, 2.500 pušaka, 7 ispravnih kamiona, 5 neispravnih kamiona. Zarobljeno 500 neprijateljskih vojnika. Danas dolaze veće grupe i predaju se same.

Štab divizije u Slov. Bistrici. Tu su također jedinice 17. divizije.

18. brigada u Slov. Bistrici čuva u kasarni zarobljenike: Nemce, domobrane i nešto ustaša. Zarobljenici izgledaju vrlo loše: poderani, neobrijani i izgledniji.

Saznaje se da se neprijatelji pnbira oko Dravograda tj. u blizini bivše državne jugoslavenske granice. Verovatno će onde pružiti jači otpor kako smo to već 8.V. predvideli.

Politkomesar,

Komandant

major(2)

major

Savo Miljanović s.r.

13.V.

Naše jedinice dobile nalog da krenu u Maribor. Štab divizije u Mariboru gdje je također i štab III. Armije.

Naše se brigade i artiljerija smestile u vojničke kasarne. Smeštaj im je vrlo dobar.

Narod u Mariboru susreće naše borce vrlo ljubazno. Maribor je, dok je u njemu bio neprijatelj, znatno porušen od savezničkih bombardiranja.

Neprijatelj je, pre bjega, postavio mine pod mostove i veće zgrade. Naši mineri, pod vodstvom jednog oficira, uklanjaju ih.

Jedinice se odmaraju. Taj odmor im je preko potreban nakon tolikih marševa noću i danju po velikoj vrućini i prašini. Ipak su ga izdržale veoma dobro.

Politkomesar

Komandant

major

major

Savo Miljanović s.r.

14.V.

Naše brigade u Mariboru drže stražu i obezbeđuju tvornice, državne zgrade, mostove od nasilnih prepada i eventualne sabotaze. Grad je velik, objekata za čuvanje imade dosta, tako da su borci veoma zauzeti vršenjem te stražarske službe.

Artilerci sređuju zaplenjene topove.

Izgled svih naših boraca je dobar, obavljena je dezinfekcija, kupanje, odjeveni su dobro.

Kako je i bilo predviđeno, neprijatelj se pribrao na državnoj jugoslavenskoj granici i kod Dravograda pružio čak otpor jedinicama 51. vojvođanske divizije. Situacija je danas takova da su naše jedinice bile istjerane iz Dravograda.

Zato naša divizija šalje danas Omladinsku brigadu na taj sektor.

Omladinska brigada krenula je desnom obalom Drave i tu se iskrkala iz voza, dok su se jedinice 51. Divizije i engleske jedinice nalazile na lijevoj obali. Neprijatelj se nalazio na desnoj obali Drave tj. u šumama povrh rijeke i povrh Dravograda.

Odmah po dolasku Omladinske brigade situacija se menja jer je ona ugrozila bok neprijatelja koji je odmah morao da se povuče sa brda iznad Dravograda. Time je omogućeno jedinicama 51. divizije da se vrate u Dravograd što su i učinile poslijepodne.

Politkomesar

Komandant

major

major

Savo Miljanović s.r.

- - - -

1) Izostavljeni . su dijelovi koji se ne odnose na završne operacije i sprovođenje zarobljenika.

2) U to vrijeme tu dužnost je vršio Nenad Drakulić

15.V.

Na sektoru Dravograd Omladinska brigada nalazi se na čukama na desnoj obali rijeke Drave povrh Dravograda.

Ustaše, ustaški oficiri visoki, i domobranski oficiri neće da se predaju partizanima a niti Sovjetima. Oni žele i nude da se predaju Englezima koji se nalazu u Koruškoj sa svojim tenkovima i kamionima sa voženom pešadijom.

Konačno se jedna velika grupa predaje Engleskom generalu Viktoru⁴: prolazi nekoliko stotina osobnih automobila punih ustaškim oficirima, naoružanih šmajserima i pištoljima. Voze se u koloni i šute. Međutim ih Engleski general Viktor predaje partizanima 51. vojvođanske divizije, jer su činili zlodjela na teritoriji Jugoslavije, a prema zaključcima međunarodne konferencije imaju se predati narodu i državi gde su se sakrivali.

Ustaše i visoki domobranski oficiri očekivali su da će ih prihvatiti Englezi i spasiti ih od narodnog suda našeg naroda. Veoma je vjerovatno da će Englezi predati nama za koji dan i one neprijateljske funkcionere koji se danas nalaze kod njih u logoru kao zarobljenici.

Štab divizije u Mariboru, Virovitička 18, i Artiljerija u Mariboru.

Politkomesar
major

Komandant
major
Savo Miljanović s.r.

16.V.

U Dravogradu i danas veoma živo: tu se sakupljaju desetine hiljada zarobljenih neprijateljskih vojnika i upućuju željeznicom i peške u Maribor.

Zarobljeni su Nijemci, domobrani, ustaše, četnici.

Tu je također i civilno građanstvo, većinom Dalmatinci i Hercegovci, koje je krenulo sa ustašama u pravcu Austrije.

Tu imade također msokih građanskih i vjerskih funkcionera koje su ustaške vlasti silom sobom povele da bi valjda Englezima pokazali kako je narod uz njih i kako zajedno s njima beži ispred jedimca Jugoslavenske Armije.³

Politkomesar
major
Savo Miljanović s.r.

Komandant
major

17.V.

Naša divizija prima zarobljenike osniva logore, čuva ih i otprema prema Zagrebu.

Nadležni, među zarobljenicima pronalaze čuvene zlikovce i izdvajaju ih.

Hrvatska ustaška vlada sa Pavehćem na čelu ne zna se gdje je, sigurno se sklonila negde u Austriju u Alpske predele. Vrlo je verovatno da će ta vlada i njihov generalštab biti uskoro pronađeni od strane Engleza i nama predani da im narod sudi.

3) Činjenica je mnogi su bježali iz Hrvatske bojeći se partizanske odmazde.

137

Među zarobljancima imade vrlo velik broj oficira. Odvajaju se oficiri i podoficiri od vojnika. Štab divizije u Mariboru. Sve naše brigade i Artiljerija u Mariboru.

Politkomesar
Major
Savo Miljanović s.r.

Komandant
major

18.V.

Naša divizija, koja je dosad pripadala III. Armiji, spada od danas pod II. Armiju čiji se štab nalazi u Zagrebu.

III. Armija odlazi sa svojim vojvođanskim divizijama u Austriju.

Bugarske trupe preko Mađarske vraćaju se u Bugarsku.

Naša divizija odlazi iz Maribora u Hrvatsko Zagorje sa osnovnim zadatkom: da po gori Ivančici i Kalniku hvata razbijene neprijateljske ustaške grupice koje tu lutaju bez cilja i izgleda da će spasiti glavu.

Štab divizije biće u Varaždinu, a brigade razmeštene na prostoriji Koprivnica, Križevci, Ivanec.

Politkomesar
Major
Savo Miljanović s.r.

Komandant
major

19.V.

Prije nego što stignu u određena mjesta, naše brigade još su zauzete opremom i predajom zarobljenika drugim jedinicama.

Tako se 18. brigada nalazi danas u Zagrebu, smeštena u prostorije Zagrebačkog zbora, gde će se nalaziti i sutra.

Virovitička brigada je u Dugom Selu gde je u obližnju Božjakovinu predati zarobljenike, a potom krenuti u Križevce.

Danas je u Zagrebu veliki dan: Maršal Tito, vrhovni komandant J.A., stigao je u Zagreb i drži u 18 sati govor narodu Zagreba sa vječnice na Markovu Trgu."

(...)

"Ovaj dnevnik završava se sa 3. julom 1945. godine zaključeno.

Politkomesar, Komandant, major,
Savo Miljanović, s.r.

Ovjereni prijepis, rukopis
Sign., AOS SR Jugoslavije, Arhiva NOB, kut. 1293, reg. br. 25-2.

139

1945., svibanj 15.-lipanj 1.,

Dravograd-Osijek

Iz operacijskog dnevnika 4. brigade 12. slavonske divizije o sprovođenju zarobljenika od Dravograda do Osijeka

(...)¹

15.V.1945., Dravograd-Sl.Bistrica, blatno-kiša

Štab brigade sa pomoć. jedinicama u mjestu Dravograd odakle je izvršen pokret u 6 č. za s. Sl. Bistricu gdje je stigao u 20 č.

I.bataljon

Sastav 3. pješ. čete, prateća četa i radni vod u 5.30 č. izvršio pokret iz mjes. Dravograd za s. Sl. Bistricu u pratnji zarobljenika, gdje je stigao u 22 časa.

II.bataljon

Sastav 3.pješ. čete, prateća četa i radni vod u pokretu iz mj. Dravograd za Sl. Bistricu, u pratnji zarobljenika, gdje je stigao u 22. č.

III.bataljon

Sastav 3. pješ. čete, prateća četa i radni vod u pokretu iz s. Dravograda za Sl. Bistricu u pratnji: zarobljenika.

16.V.1945., Sl. Bistrica-Maribor-D. Hoča, toplo

Štab brigade sa pomoć. jedinicama izvršio pokret za s. D. Hoče u 7. čas.

I.bataljon

Sastav 3. pješ.čete prateća četa i radni vod u pokretu iz Sl. Bistrice za Maribor u pratnji zarobljenika.

II.bataljon

Sastav 3. pješ. čete, prateća četa i radni vod u pokretu iz Sl. Bistrice za Maribor u pratnji zarobljenika

III.bataljon

Sastav 3. pješ.čete, prateća četa,radni vod u pokretu iz Sl. Bistrice za Maribor u pratnji zarobljenika.

(...)

Bataljoni posle predaje zarobljenika u Mariboru 18.Ud. brigadi krenuli za s. Hoču gdje su stigli u 18 časova.

18.V.1945., toplo, žarovito, Hoče, Maribor

I.bataljon

U 13.30 čas.pješ.četa krenula u Maribor gdje će biti na čuvanju zarobljenika koji su u logoru.

II.bataljon

U 13.30 čas.pješ. četa krenula, u Maribor gdje će biti na čuvanju zarobljenika koji su u logoru.

III.bataljon

Sastav 3. pješ.čete, prateća četa i radni vod u s. D .Hoče "izvršen vojnički egzercir sa četama, u 13.30 č. Pješ.čete izvršile pokret za Maribor gdje će biti na čuvanju zarobljenika koji se tamo nalaze.

19.V.1945.god., oblačno, Hoče, Maribor

I.bataljon

Sastav 3.pješ.čete, prateća četa i radni vod, pješ. četa u Mariboru na čuvanju zarobljenika, a komora i prateća četa u s. D. Hoče.

II.bataljon

Sastav 3.pješ.čete, prateća četa i radni vod, pješ.četa u Mariboru na čuvanju zarobljenika, komore i prateća četa u s. Hoče održala jedan vojnički sastanak.

III.bataljon

Sastav 3.pješ.čete, prateća četa i radni vod, pješ.čete u Mariboru na čuvanju zarobljenika, komora i prateća četa u s. Hoče, gdje se odmara, čisti oružje i pere veš.

11) Dnevnik počinje 1.V. a završava S.VI. 1945. Izostavljeni su dijelovi koji se ne odnose na postupak s zarobljenicima.

20.V.1945.god., promjenljivo, D. Hoče-Maribor

II.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod pješačke čete u Mariboru na čuvanju zarobljenika, komore I prateća četa u s. D. Hoče

III.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pješačka četa u Mariboru na čuvanju zarobljenika, komore i prateća četa u s. D. Hoče popravljjanje samara, potkivanje konja.

21.V.1945.god., oblačno Hoče-Maribor

II.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pješačke čete u Mariboru održan vojnički e zircir, gimnastika, te davanje straže kod logora zarobljeng a. Komora i prateća četa u s. Hoče.

III.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pješačka četa u Mariboru, čuvanju zarobljenika, prateća četa i komora u s. Hoče.

22.V.1945.god., oblačno, kišno, Maribor-Hoče

I.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod pješečke čete u Mariboru na čuvanju zarobljenika, te se pokraj toga vrši čišćenje novoprmljenog oružja. Komora i prateća četa u s. Hoče.

II.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod pješačke čete u Mariboru na cuvanju zarobljenika. Komore i prateća četa u s. Hoče.

III.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pješačke čete u Mariboru na čuvanju zarobljenika, izvršen pješački egzercir, održan jedan vojnički čas, izdane jedne zidne novine, održan jedan politički čas.

23.V.1945. Maribor, Hoča, Pobježje

I.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pješadija izvršila pokret iz Maribora u 8 č. u pratnji zarobljenika za s. Pobježje, gdje se stiglo u 18.č.

II.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pješadija izvršila pokret iz Maribora u 8 č. u pratnji zdrobljenika za s. Pobježje gdje se stiglo u 18.č.

III.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pješadija izvršila pokret iz Maribora u 8 č. u pratnji zarobljenika za s. Pobježje gdje se stiglo u 18.č.

24.V.1945.god., Pobježje-Sračinec, kišovito

I.bataljon

Sastav 3 pješačke čete, prateća četa i radni vod, pokret iz sela Pobježje za s. Sračinec, pješadija prati zarobljenike.

II.bataljon

Sastav 3:pješačke čete, prateća četa i radni vod, pokret iz sela Pobrežje za s. Sračinec, pješadija prati zarobljenike.

III.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pokret iz sela Pobrežje za s. Sračinec, pješadija prati zarobljenike.

(...)

Pokret izvršen u 6. časova, komora i pom. jedinice dok pješadija krenula u 8 čas. u selo Sračinec, komore stigle u 16. č. dok pješadija sa zarobljenicima stigla u 19.30 č.

25.V.1945. Sračinec, Cvetkovec, vedro

I.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pokret iz sela Sračmecu s. Cvetkovec, pješadija prati zarobljenike.

II.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pokret iz sela Sračmecu s. Cvetkovec, pješadija prati zarobljenike.

III.bataljon

Sastav 3.pješačke čete, prateća četa i radni vod, pokret iz sela Sračmecu s. Cvetkovec, pješadija prati zarobljenike. Pješadija izvršila pokret zarobljenika u 8.č. iz sela Sračinec i stigla u Cvetkovec u 20 čas. gdje je odmah pristupila raspodjeli večere.

26 V.1945. Kišno, Cvetkovec, brijanje

I.bataljon

Sastav 3. pješačke čete i radni vod čuvanje zarobljenika, pranje veša, šišanje i brijanje.

(...)

III.bataljon

Sastav 3. pješačke čete i radni vod čuvanje zarobljenika, pranje veša, čišćenje oružja, šišanje, brijanje, te čuvanje zarobljenika, koji se nalaze u logoru kraj Cvetkovca.

27.V.1945. Cvetkovec, Kalinovac, sunčano

I.II.III.bataljon

Pješadija svih bataljona izvršila pokret iz spomenutog sela u 5 č. a stigla na određeno mjesto u 19.30 čas. Sa zarobljenicima.

28.V.1945. Kalinovac, sunčano

I.bataljon

Sastav 3. pješačke čete, prateća četa, radni vod, pješadija na čuvanju zarobljenika.

II.bataljon

Sastav 3. pješačke čete, prateća četa,radni vod, pješadija na čuvanju zarobljenika.

III.bataljon

Sastav 3. pješačke čete, prateća četa,radni vod, pješadija na čuvanju zarobljenika.

(...)

29.V.1945. Kalinovac, Špišić, Bukovica, sunčano

I.II.III.bataljon

U sastavu po 3. pješačke čete, po jedna prateća u pratnji zarobljenika od 5. čas. u jutro do 15 č. p.p. te ostao na odmoru u Šp. Bukovici.

30.V.1945. Špišić, Bukovica, Sladojevci, sunčano

I.II.III.bataljon

U sastavu po 3. pješačke čete, po jedna prateća u pratnji zarobljenika od Špišić Bukovice za Sladojevce, pokret izvršen u 5 č. a stiglo se u određeno mjesto u 19.č.

31.V.1945. Sladojevci, kišno u početku

I.II.III.bataljon

U sastavu po 3. pješačke čete, po jedna prateća u pokretu za Slatinu gdje čeka na ukrcavanje zarobljenika koji će biti vlakom prevezeni za Osijek.

1.VI.1945. sunčano, u pokretu

I.II.III.bataljon

Bataljoni u pokretu prate zarobljenike za Osijek gdje su stigli u 17. časova a posle toga se smestili u kasarnu.

(...)

Načelnik štaba, kapetan

(v.r.) M.P.

Ovjereni prijepis, rukopis

Sign., A OS SRJ, fond NOB, k. 887,reg.br. 24-41.

1946., prosinac 1. Rim

Zapisnik o preslušanju Krunoslava Bačića, o njegovom zarobljavanju kod Bleiburga, te o Križnom putu od Maribora do Virovitice te prebacivanju u Italiju, (u prilogu je tekst zavjeta hrvatskih izbjeglica¹)

ZAPISNIK

o preslušanju Krunoslava Bačića

R. 1/XII 1946.

Preslušani izjavljuje:

Ja sam od artizana zarobljen sa glavninom hrvatske vojske kod Bleiburga. Odatle sam p enuo sa mojom jedimcom pod pratnjom partizanskih patrola i stigao u Maribor 15/V 1945. oko 17 sati. Put do Maribora trajao je pet dana. Kolone su bile miješane vojska, građanske osobe pa i žene i djeca i starci koji su naročito teško podnosili oštar tempo kojim su nas gonili. Cijelo vrijeme puta nismo dobivali nikakve hrane, štaviše nije smjelo usput niti uzeti vode tako da su ljudi naprosto od umora i gladi umirali i tako se izobličili da jedan drugoga nije više mogao ni da prepozna. Ko je uz opasnost da bude ubijen uspio da se napije pio bi uzput iz kakve lokve ili rijeke. Za cijelo vrijeme puta partizani su nas opljačkali oduzimajući najprije satove i naliv pera a zatim i odjeću, pa i cipele tako da smo u Maribor stigli tek u košuljama i gaćama. Čim se je kolona odvojila od aleatskih jedinica započela su ubijanja. Najprije pojedinih osoba, a zatim su partizani pucajući iz automatskog oružja u samu kolonu bez izbora kuda ubijali odjednoć po nekoliko osoba. Ubijali bi i svakoga koji bi usljed umora izostao ili htio da pije vode ili se iz kojeg drugog razloga iz kolone izdvajao. U Mariboru sam bio smješten u nekoj kasarni u dvorištu. Pri samom ulazu u to dvorište izdvajani su građani, domobrani, ustaše te častnici. Ja sam pripao u grupu ustaša i tako sam bio odveden u dvorište ograđeno žicom gdje su nam oduzeli još zadnje ostatke naših stvari i odjeće. Tu su se našli razni partizani i partizanke koji su se puni bijesa uz najpogrdnije izraze na nas bacili udarajući koga bi dohvatili pri čemu su iz pušaka : ievolvera ubijali kako bi ko baš htio i na koga je nabasao. Imao sam utisak da su prema neustašama bili nešto blaži da su i domobrani koje su nazivali švabobrani već u Mariboru mnogo pretrpili. Videći to ja sam sa jednom našom grupom prešao preko žice u odjel domobrana iako su stražari na nas pucali i neke poubijali. Ovdje sam prvi put dobio jedan hljeb od cirka 80 dkg na deset osoba naravno da u gužvi oko podjele toga hljeba neki nisu ništa dobili. Nakon tri dana boravka u Mariboru odvedeni smo na stanicu radi daljnijega transporta željeznicom. Na stanici je izdan nalog da u svaki pojedini vagon mora da stane 180 ljudi što znači da upravo kao klade moramo slagati jedan po drugome. Desilo se je da u pojedini vagon taj određeni broj nije mogao stati. Svojim sam očima vidio kod jednoga vagona u koji svih 180 nije moglo stati da su partizanske patrole neuvagonirani ostatak od nekih 30 ljudi na samoj stanici ustrijelili. To je tako djelovalo da se je u ostale vagone zaista sve određeno ljudstvo utrpalo. Vagoni su nakon utovara bili zaključani i pod stražom na svakom vagonu vlak je krenuo prema Zagrebu. Put je trajao c. 12 sati. Iskrncani smo na zapadnom kolodvoru gdje su ljudi polumrtvi iz vagona ispadali odakle smo svi odpraćeni u logor u Prečkom gdje smo ostali oko 6 dana. Nakon dva dana dobili smo prvu hranu i to neku kašicu dva puta na dan. Tada je već počelo i građanstvo sa svojim rođacima donositi nešto hrane. Čuvari su postupali sa građanima neobično grubo. Tako sam ja sam morao gledati kako je jedan stražar moju rođenu majku kad mi je predala paket kundakom odgurnuo da je na zemlju pala. Kasnije su stražari propuštali samo kruh a ostalu su hranu ostavljali sebi. Prečko je bio prolazni logor. Postupak je bio surov no ubijanja su bila samo pojedinačna iz čiste samovolje ili obijesti pojedinih stražara ih drugih partizana. Tu je bila i neka bolnička baraka sa ranjenicima i oboljelim od tifusa, pripadnika naše vojske. Noću bi se iz te barake čuo užasan jauk. Kako nam je jedan odbjegli bolesnik, koji je još u groznici bio, pričao partizani su naše ranjenike svaki dan tukli toljagama, trgali im zavoje uz psovke i prijetnje, tako da su ljudi mahom umirali. Iz te sam bolnice i ja svakog jutra iznosio mrtve i držim da od ranjenika i bolesnika nije nitko živ ostao, uostalom ne bi od njih nitko ni mogao podnijeti daljnje štrapace.

1 Do sada je objavljeno u Hrvatskoj i inozemstvu preko 200 svjedočanstava sudionika bleiburške tragedije, križnim putovima, logorima grobištima hrvatskih vojnika i civila. 0 tome govori rad V Geigera u "Spomenici", a ovdje se donosi tek nekoliko izvještaja, zbog ograničenog prostora.

Jednog smo dana oko 7 sati uvečer u koloni izbjegavajući dodir sa gradom Zagrebom krenuli prema Bjelovaru. Bilo nas je po okularnoj ocijeni oko 2,500. Sprovodili su nas partizani iz karlovačke brigade. Usput su nam i sami sprovodnici rekli da nas u Bjelovar treba da stigne što manje. Time je razumjeti njihov daljnji postupak s nama u putu. U logoru Prečkom bili smo pripremljeni za ovaj put tako da su pojedinci u grupama po četiri bili vezani žicom za ruke. Osim nešto starijih ljudi te jedne grupe talijanskih zarobljenika i nekoliko mladih ljudi koji su išli na čelu grupe među kojima sam bio i ja. Talijana je moglo biti oko 150 i oni su jedini još imali sobom nešto vlastitih roba. Svi ostali smo bili totalno opljačkani i bos. Put je vodio glavnom cestom kroz Dugo Selo. Išlo se je brzim korakom bez odmora cijelu noć do 11 sati kad stigismo u ograđeni logor u selu Lupoglav. Tu je bio prvi odmor. Cijeli taj put nije nitko primio niti hrane niti vode. Oko 3 sata popodne krenuli smo dalje. Izlaz iz toga ograđenoga logora već je ukazivao na daljnje stradanje. Morali smo naime trkom kroći kroz uska vratanca, a partizani bi svakoga koji prolazi udarali štapomma, kundacima, šakama kako bi tko koga stigao. U daljnjem trku morala je kolona da se formira sve po četiri u redu. U ovome logoru Lupoglav zatekli smo i naše zrakoplovce časnike koji se nisu povlačili a koje su partizani pohvatali. Oni su imali i nešto vlastite prtljage koju su im partizani u tome logoru oteli. Bio sam svjedokom kad je jedan partizan jednoga od njih na mjestu ubio jer mu nije htio da dadne svoje hlače. To je na druge djelovalo tako da je svaki odmah davao sve što se od njega tražilo. I ovi su časnici s nama dalje povedeni doduše ne povezani. Nakon jedno 3 sata hoda odvojili smo se od glavne ceste na neki sporedni put kroz šumu. Taj je put bio posut šoderom što je za nas bosonoge bilo užasno teško. To je bilo upravo na Tijelovo. Na ovome nas putu zatekne pravi prolom oblaka koji je cestu raskvasio tako da je hodanje postalo pogotovo teško. Ljudi su padali naročito oni koji su bili vezani morali su svoje pale drugove da ponesu što često nije bilo moguće, jer im je žica kojom su bili vezani rezala ruke do krvi. Partizani bi svakoga koji bi kao ili postao nes~osoban za daljnji marš odmah ubijali. Tako su nawiše stradah osim vezanih naših vojnika i talijanski zarobljanici od kojih je jedva tko došao u Bjelovar, i avijatički časnici ne navikli još na ovakav postupak. Sve što je na kraju kolone zaostajalo, bilo je ubijeno. Hodalo se je cijelu noć do oko 5 sati ujutro, gazeći pri tome usput i rječice jer su mostići bili porušeni. Kada se razdanilo partizani su samo razjačali svoju surovost udarajući svakoga bez razloga i ubijajući svakoga ko bi se pokazao nesposobnim za put. Tu smo dobili odmor od odprilike jedan sat. Kad smo se ponovo krenuli na daljnji put vidio sam koliko smo desetkovani da nas je ostalo tek jedna polovina. Kad smo prolazili kroz sela seljaci bi nam dobacivali hranu. Partizani su nam branili da primamo hranu pucajući i na seljake ubijajući od nas svakoga ko bi se iz kolone makao po hljeb ili slično. Jedna je starica raširila pregaču i mi smo ubacivali što je još kome ostalo novaca za misu za nas nesretnike.

Komesar koji nas je pratio oduzeo joj je dio toga novca za sebe i staricu potjerao. Mrtve bi ostavljali ležati na putu. Partizani bi nas znali nagovarati tko ne može da ide dalje neka ostane jer da će naići sanitetska kola. Svi smo znali da je to samo zamka da bi nas još više poubijali. To nam je usput potvrdio i jedan od sprovodnika. Oko 6 sati smo ugledali Bjelovar. No i taj zadnji komad puta upotrijebili su partizani da nas još više iscrpe i izmuče te su naređivali da saginjemo glavu, da se sagnemo skoro do čučnja, te bih povrh nas pucali na one ko~i se nijesu htjeli sagnuti pa su i tom prilikom mnogi stradali ne mogući to podnijeti. Kad smo ušli u grad Bjelovar nisam vidio više ni jednoga od talijanskih zarobljenika i držim da su usput svi pobijeni a i od naših vojnika otpao je najveći broj vezanih. U samom smo se gradu na trgu zadržali nekih pola sata i onda smo odvedeni u kasarnu Vojnović. Držim da nas je u Bjelovar stiglo u svemu najviše hiljadu ljudi ili još manje. U toj smo kasarni bili smješteni u jednu baraku gdje smo prenoćili, a sutradan smo se mogli odmoriti. Tu smo zatekli i nešto njemačkih zarobljenika ko~ji su i za nas kuhali hranu koja se sastojala od jedne kašike neke kaše za ručak i jedne za večeru. Seljaci bi nam također donosili hranu no od toga nam partizani nisu ništa davali, nego su zadržavali sve za sebe. Pretraživali su da li je još u koga ostao kakav predmet od vrijednosti te bi ga oduzimali, tako da niko više ništa svoga nije imao. Jedna grupa je od nas upućena u Viroviticu, ali se je vratila nakon nekoliko dana, te su ljudi iz te grupe pričali da su na maršu tamo i natrag pretrpjeli iste muke kao i do Bjelovara i da ih se je jedva jedna polovina vratila. Neki su kamionima odvođeni na "političko prepoznavanje", koje su vršile partizanke, no od tih se nitko nije vratio. Nakon jedno 10 dana uspio sam da sa jednim drugom pobjegnem kroz Moslavinu do Brodskog Drenovca, jer mi je taj drug bio iz toga mjesta. Gdje god bi prolazili sela svugdje bi nam seljaci pružali svaku pomoć žaleći našu sudbinu tim više, što je i od njih skoro svaki imao nekoga u našem položaju. Odatle sam uhvatio vezu s mojom obitelji u Zagrebu i prebacio se u Italiju oko 15/6. 1946.

U šumama u Hrvatskoj postoji cio niz grupa odbjeglih ljudi kao što smo mi bili i bjegunaca iz zarobljeništva ili iz partizanskih logora ili zatvora. Takve grupe broje najviše oko 30 ljudi do 40 sa dosta slabim skoro nikakvim naoružanjem. Ove su grupe od seljaka hranom rado snabdjevane i inače pomagane. Neku njihovu aktivnost ili agresivnost nisam u krajevima gdje sam ja prolazio mogao opaziti. Srpskih sela sam se klonio iz opreza no, koliko sam čuo i sam vidio, ista su se također držala umjereno prema tome, kako je dotično selo za ustaškog režima stradalo.

Prilažem dva lista mojih zabilješki iz ovog tužnog puta na eventualnu upotrebu.

p.p. Krunoslav Bačić (v.r.)

l Navedene zabilješke nedostaju.

ZAVJET HRVATSKIH IZBJEGLICA

U Ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.
Svemogući Bože !

Ja..... .. u ovom velikom i strahovitom vremenu, kada se Tvoja pravedna srčba oborila na Hrvatski narod, dolazim pred Tvoje Veličanstvo i, moleći Tvoju neizmjernu dobrotu za milost prema majci Hrvatskoj Tebi tako vjernoj, a tako teško izkušanoj.

Zavjetujem se :

Da ću svim silama poraditi danas među hrvatskim izbjeglicama, a nakon sretnog povratka u oslobođenu domovinu među cijelim Hrvatskim narodom, da se na uspomenu Muke Tvoga Sina, Spasitelja i Odkupitelja, podigne veličanstveni križ na vrhu Velebita, simbola hrvatskog narodnog stradanja, borbe i pobjede.

Dok cieli Hrvatski narod prolazi najteže postaje svojeg križnog puta, želim mišlju na Kalvariju Isusa Krista olakšati si hrvatsku kalvariju i ponovno u sebi probuditi vjeru, da će nakon groznog razapinjanja na križ, koji danas podnosi Tebi vjerm Hrvatski narod, sliediti slavlje Uskrsnuća Hrvatske Države, koju sam spreman ne samo ovim zavjetom, nego i krvlju svojom od Tebe, Svemogući Bože, izkupiti.

Ti znaš, veliki i Milostivi Bože, da se je Hrvatski narod prije 1.300 godina Tebi preko Tvog namjesnika na zemlji zavjerio, da ne će nikoga napadati, nego da će svoje oružje upotrebljavati jedmo za obranu svoga doma, slobode i Tvog svetog Imena, i da je tom obećanju ostao vjeran do danas, zasluživši tako uzvišenu i svetu zaštitu Tvog prvog apostola svetoga Petra i njegovih nasljednika.

Sviestan svog velikog stoljetnog poslanja, koje mu ~ribavi častan naziv Predzidje Kršćanstva, Hrvatski Ti se narod obraća skrušeno i pun žarke vjere, da ćeš kao što si nekoć skinuo silu paklenu, danas svladati moć neprijatel~a Tvoje svete vjere i naše drage Hrvatske zemlje.

Blažena Djevice, Kraljice Hrvata, pomoćnice i zaštitnice pa-tnika i poniženih, molimo Te smjerno za Tvoj zagovor i pomoć, koju nisi mkad odrekla svojim vjernim sinovima, da ovaj zavjet u strahu Božjem izvršimo i da plodove Božje milosti našeg današnjeg zavjeta mi i djeca naša uživamo.

Neka veličanstveni križ Spasitelja na vrhu Velebita postane zavjetnim mjestom , na koje će naše daleko potomstvo hodočastiti i obnavljati živu vjeru u Tebe, veliki Bože, i neugasivu ljubav prema žudjenoj slobodi, koju od Tvoje milosti cieli Hrvatski narod nepokolebivim pouzdanjem očekuje. - Amen.

Original, rukopis i strojopis

Sign.,HIC,Zagreb, Rukopisna ostavština Dr.K.Draganovića br. 10/5.

1945., lipanj 1-12 Rim

Iz izvješća o kretanju i smještavnju hrvatskih izbjeglica na području Austrije prema vijestima koje su primljene u Rimu

Kretanje i smještavanje hrvatskih izbjeglica II.

(Prema viestima primljenim u Rimu od 1.-12. lipnja 1945.)

1. Prema najnovijim izvještajima, nastupio je u pogledu naših izbjeglica obrat, koji se može smatrati katastrofalnim. Za sada izgleda, da se to tiče samo onih, koji se nalaze na području zaposjednutom po četama VIII britanske armije u Koruškoj. (Gdje se nalazi - po našim racumma - većina naših izbjeglica, jer je relativno malen broj prodro na područje zaposjednuto po četama Sjed. Država Amerike, a isto tako nije odviše velik ni broj onih, koji su prebačeni u Italiju). Englezke su vojne vlasti počele vraćati izbjeglice na jugoslavensko područje, izručujući ih partizanima.

Sve je ovo u najočitijem protuslovlju s najelementarnijim međunarodnim pravom, pa je izazvalo prilično negodovanje i među samim englezkim časticima, koji izvršuju te naloge. Tim više, što se samo nekoliko dana prije službeno uvjeralo sve te bjegunce, da su primljeni pod britansku zaštitu. Nakon što su bile prebačene prve skupine, izražena je bojazan slov. predstavnika englezkim vlastima, ali su ove umirivale ljude, zahtjevajući njihovo povjerenje.

Poduzeti su hitni koraci kod Sv. Stolice, gdje je takav postupak izazvao najteži dojam i živu reakciju.

Još uvijek nije moguće ustanoviti o kolikom se broju izbjeglica u svemu radi, jer su mnoge skupine u pokretu, pa se njihov boravak u prolaznim logorima ne može točno kontrolirati. Potvrđuju se ranije viesti, da se oni, koji su do sada prebačeni u Italiju, pomalo prebacuju u Calabriju. Kod Trevisa (Monigo) se nalazi jedan prolazni logor, u kojem se koncem svibnja nalazilo oko 4000 ljudi. U samom Trevisu bilo je 3. lipnja nešto preko 1000 Hrvata, među njima pedesetak intelektualaca i 120 akademičara s rektorom Sveučilišta. Znatno je i broj žena i djece, pa i dojenčadi ! Ta je skupina imala sljedećeg dana odputovati u Forli, a odanle u Lecce. Tuže se na teške materijalne prilike.

3. Stigle su prve viesti o našim izbjeglicama, koje se nalaze na području američke vojske u Salzburškoj. Najveći se dio (par stotina) nalazi u samom gradu Salzburgu.

Hrane ima vrlo malo, premda su im doznačene racije veće od onih, koje su određene za austrijsko civilno stanovništvo. Neke skupine dobivaju samo 200 gr. kruha dnevno. Stanoviti broj naših ljudi živi razštrkano po Salzburgu i okolnim mjestima. U onim se krajevima nalazi i jedna povelika skupina sveučilišnog stožera, koja je sjeverozapadno od Graza bila obkoljena od ruske vojske, koja ih je do gola opljačkala i onda pustila. Sve su ove viesti poslane odanle 23. svibnja. Od toga je datuma i viest "Za poglavnika nemajte brige", ali nam mje poznato, što bi to imalo značiti.

4. Nadbiskup Šarić 2 i biskup Garić 3 nalaze se u Klagenfurtu. Biskup Garić, koji boluje od raka, namjerava odputovati u Innsbruck u neku kliniku. Nadbiskup Šarić poduzimlje korake, da mu se dopusti dolazak u Rim, ali englezke vojne vlasti to malo zatežu. Neki to tumače tako, da Englezi najprije hoće izvršiti ono, što su naumili, a da se oko toga prije vremena ne podigne buka u Vatikanu sa strane jedne tako autoritativne ličnosti.

(...)

5. Sudbina hrv. diplomatskih predstavništava ide takoder u ovaj okvir, jer su i to - više manje - samo izbjeglice. Poslanstvo u Reichu bilo je zadnje vrieme razpršeno po južnoj Njemačkoj. Društvojni odsjek se nalazio (do sredine svibnja sigurno) u Bad Abachu kod

- - - -

1 Izostavljeni su dijelovi koji se ne odnose na hrvatske izbjeglice.

2 Ivan, nadbiskup Vrhbosanske nadbiskupije.

3 Jozo, banjalučki biskup.

149

Regensburga. Poslanik 4 se nalazio u St. Gilgenu, odakle je nakon smrti Hitlera, u pratnji savjetnika baruna Rukavine⁵ krenuo zrakoplovom u Flensburg na dogovor s novim njemačkim min. vanj. poslova. Od tada o njemu nema vesti. U St. Gilgenu se nalazio i pročelnik pol. odjela min. vanj. posl. Dr. Ing. Vilko Rieger i vojno izaslanstvo. Vojni izaslanik je odveden po Amerikancima. U Bad Gasteinu se nalazio dio poslanstva, na čelu s Drom Milanom Blažekovićem, koji je još 24.svibnja fungirao kao odpravnik poslova. Do toga datuma nitko nije bio interniran.

Poslanstvo u Italiji nalazi se internirano u lječilištu Montecatini" (između Pistoje i Luce). Tamo su odpravnik poslova Dr. Sugja 6 i tajnik Spiro Nizeteo s gospodama i Srećko Pšeničnik. Ivo Lendić se nalazi teško bolestan (tuberkuloza kosti) na jednom otoku na Lago di Como.

(...)

Dodatak

1. Dne 15. lipnja izjavio je englezki zapovjednik svih logora za građanska lica, da je potpuno izključeno, da bi itko od "jugoslavenskih" građanskih lica, koja se nalaze pod njegovom kompetencijom, bio izručen jugoslavenskim vlastima. Što se tiče vojničkih osoba, izjamo je, da ne može ništa kazati, jer to spada pod jedno drugo zapovjedništvo.

(...)

Kopija, .strojopis

Sign.,HIC,Zagreb,Rukopisna ostavština Dr.K.Draganovića,br. 1/6.

4 Dr. Košak Vladimir

5 Jakov

6 Ante

150

(1950.) Munchen

Iz iskaza Alexandera Hodla o povlačenju u Austriju, predaji Englezima, izručenju partizanima, te križnom putu od -anja do Stare Gradiške

(...)¹

Dne 6.V 1945.god., preuzeo sam dužnost pobočnika zapovjednika 4. bojne XVI. Ustaškog stajaćeg zdruga kod Lekenika pred Velikom Goricom, i sa tom sam se jedinicom povlačio preko Lučkog-Brežice-Zidani Most-Celje prema Slovenj Gradec-u. Zapovjednik bojne Ust. satnik Deisinger (u građanskom zvanju učitelj iz Petrinje ili Siska), primio je istodobno zapovjedništvo bojne, koja je prije toga u borbama na mostobranu kod Bos. Kostajnice izgubila veliki dio častnika uključivši zapovjednika bojne i pobočnika. Oko 10. ili 11.5. stigli smo pred Celje. Dalnji prolaz kroz Celje bio je zatvoren, jer je Celje bilo u partizanskim rukama, prielaz preko mosta bio je čuvan partizanskim oklopnim kolima zarobljenih od već razoružanih Nijemaca. U Celju vodili su se pregovori između nekih naših viših častnika i partizana da nam se omogući prolaz kroz Celje. Budući da je veza sa stožerom zdruga odnosno divizije bila prekinuta, odlučili smo na vlastitu ruku zapovjednik bojne i ja, da obzirom na glasove da partizani odugovlače pregovore čekajući dolazak sovjetskih jedinica koje da napreduju od Maribora u pravcu Celja, ne čekamo rezultat pregovora, nego da Celje obidemo brdskim putem kroz šumu, što nam je i uzpjelo. Izbivši na cestu Celje-Sostanj, uz nekoliko značajnih borbi sa manjim partizanskim jedinicama koje su nas povremeno napadale, stigli smo po prilici izpred Šoštanjja dio vojnih snaga koje su prošle Celje prije nas.

Očekivao se je napad partizana, i naša bojna je zauzela položaj za obranu i osiguranje glavnine, povoza sa ranjenicima itd. U noći se položaj raspustio, i pala je zapovied da jedinice svaka za sebe nastavi probijanje u pravcu Velikovca u Austriji. Naša bojna krenula je u šumu te nastamla povlačenje u zadanom pravcu, ravnajući se samo hodnim kompasima. Više ne znam koliko smo se probijali, ali mogh smo biti dvadesetak km. pred Slovenj Gradecom, zaorila se sa svih strana vika : "Predajte se ustaše, mi smo srbski partizani, nismo četnici, nećemo Vas klati, obkoljeni ste". Momčad gladna iscrpljena, počela je bacati oružje, zapovjednik bojne i zapovjednici sati i vodova, učinili su to isto. I ja sam htio baciti svoje, ali mi je u mašh sinula vizija mene sa nožem pod grlom, tako da sam se trgnuo, i kako sam bio blizu čela kolone pred samim vrhom brda, potrčao sam dalje i pobjegao. Nakon jedno četvrt sata, zaklonjen u visokoj paprati, čuo sam pucanje strojica. Dalekozorom vidio sam kako partizani kose strojnicama razoružane vojnike moje jedinice. To je bio prvi zločin, protiv konvencija o postupku sa zarobljenicima.

1 Izostavljeni dijelovi ne odnose se na povlačenje

Nakon višednevnog prebacivanja i lutanja kroz planinske šume, uzpjelo mi je pred Volkormarktom prijeći most na Dravi i predati se jedinicama britanske kraljevske vojske. Ja se datuma ne sjećam, ali to je bilo na dan kada su se partizani morali prema englezkom ultimatumu povući sa područja Koruške na staru austrijsko-jugoslav. granicu². Prilikom moje predaje, jedan britanski dočasnik (posada stražarskog bunkera na mostu), opljačkao mi je ručni sat. Sljedeće jutro, bio sam priključen našim jedinicama u logoru Grafenstein pred Klagenfurtom.

Ovdje su se nalazile jedinice: Brzi sklop PTS.-a na čelu sa dopukovnikom Oreškovićem³ ("Gandi"), redarstvo PTS.-a u jačini najmanje dviju bojni, te ostatci raznih ostalih jedinica. Slijedeće jutro, bili smo ukrcani u britanske kamione.

Rečeno je bilo da idemo za Udine, gdje se vrši preuztrojstvo Hrvatskih Oružanih Snaga, za ponovni napad na partizane. Kada smo prešli Klagenfurt, naš je kolona nastavila vožnju u pravcu jugozapada, a kolona sa redarstvom PTS.-a i ostalima, vozila je dalje prema sjeverozapadu. Na jednoj maloj željezničkoj stanici bili smo prekrčani u vagone, i vlak je krenuo. Na stanici - mishm da je to bila stanica Marija Elend, ušao je u vlak špalir partizana sa uđenim lahkim i teškim oružjem na naš vlak. Od britanske "pratnje", nije bilo ni traga ni glasa. Na peronu stanice stajala je grupa razoružanih generala i viših častnika, građanskih osoba i žena. Tom prilikom, vlak je krenuo nazad, nastala je strka partizana, i ubrzo je vlak bio zaustavljan i vraćen natrag. Nastalu gužvu, iskoristio je oružnički General Vilko Pečnikar i još jedna meni nepoznata osoba. Oni su izkočili iz vlaka i pobjegli. Na stanici je dopukovnik Orešković bio skinut sa vlaka i priključen onoj grupi na peronu stanice, a vlak je krenuo dalje. Još prije polazka vlaka, dolazili su k nama partizani, i pljačkali nas uzimajući nam sve, pa nekima čak i hlače i cipele.

Neznam koliko smo se dugo vozili, ali na večer je vlak stao na jednoj većoj stanici, ja mislim da je to bio Kranj. Ovdje smo svi bili izkrcam pred vlak. Partizani su tražili tri dobrovoljca, te sam se javio ja sa još dva častmka. Jedan je bio nadporučnik PTS.-a Tomljanović, inače moj znanac iz Vinkovaca, te moj klasni drug poručnik N.P (Nikola Pensa)

(...)

Nas trojicu su partizani ukrcali u vlak, i u noći smo stigli nazad i to na stanicu Javornik. Ovdje su nas trojicu izkrcali sa vlaka i doveli u jedan hotel. Tu se već nalazila ona grupa sa perona stanice gdje smo bili izručem, tako da smo mi bili toj grupi priključeni, ni danas mi nije jasno zašto.

(...)

Neznam koliko smo se u tome hotelu dana zadržali, ali nakon kratkog vremena bili smo prebačeni pješice nazad u Jesenice u jedan logor, gdje smo bih smješteni u baraci kuhinje i blagovaone.

2 Partizani su se počeli povlačiti iz Koruške 22.svibnja 1945.

3 Nikola

(...)

Poslije izvjesnog vremena, ukrkali su nas na stanici Jesenice u željeznički vagon ...

(...)

Naš je vlak stao na stanici Škofja Loka. Tu su nas smjestili u jednu sobu nekog bivšeg samostana, gdje je po sobama, hodnicima a i oko samostana, bila smještena masa zarobljenih hrvatskih vojnika, njemačkih vojnika i slovenskih domobranaca.

I ovdje smo bili nekoliko dana, ne sjećam se više koliko, izto tako izvrgnuti gladi i raznim maltretiranjima. N.pr. pri samom dolazku, prevalili smo put od stanice do samostana, koji je po mom sjećanju dug najmanje dva kilometra trčeći kroz špalir partizana, koji su nas tukli kundacima pušaka, kolčevima, pripasnim remenjem, nogama itd. U dvorištu samostana, vezali su oko 200 zarobljenika, koji su se dobrovoljno javili tobože za rad u rudniku Kočevje dvojicu po dvojicu sa žicom, i odmah iza zida samostana pokosili strojnicama.

(...)

Iz Škofje Loke, bili smo prebačeni pješice u Št.Vid kod Ljubljane. I tu smo bili smješteni u jedan samostan, oko kojega je isto bila masa zarobljenika...

(...)

Ja sam bio tamo pretučen.

(...)

I ovdje smo bili izvrgnuti težkom gladovanju.

Kasnije sam dospio u Osijek, a iz Osijeka na tzv. OZNU u Karlovcu.

(...)

Alexsander Hodl (v.r.)

Original, strojopis

Sign.,HIC,Zagreb, Rukopisna ostavština Dr.K.Draganovića,br.12/17.

U tom skladištu smo spavali 2 do 5 noći a onda su nas doveli u grad Maribor pred jednu školu - Madchenschule - sa dva ulaza

skica

Tu nam rekoše da se razdijelimo i to djelatnici na jednu a pri- đuvni časnici na drugu stranu. Slutili smo, da nešto nije u redu. Otišao sam na desnu stranu medju pričuvme časnike i nas su uveli u desni ulaz škole.Mislím, da nas je moglo biti oko 400 pričuvnih časnika. Na lijevu stranu su otišli gore spomenuta dvojica. i još neki poznati. Djelatnih đasnika je moglo biti oko 1900 do 2000. Ta grupa domobran- skih časnikn je takodjer likvidirana od strane partizana, Moj prijatelj se nije više nikada javio, niti su što o njemu čuli. Raspitivao sam s kod njegovog oca i sestre. Nikada nikakove vijesti, da je na žlvotu.

153

1961., svibanj 17. Italija, Aversa

Iz iskaza Krune hučičevića, poručnika Hrvatskih oružanih snaga o logoru Sesvete masovnoj likvidaciji logoraša

" I S K A Z "

(...)

Stigli smo oko 2 1/2 sata poslijepodne u logor zvani "Badel tvornica" u Sesvetama... Sastojala se je od dvije još posve nedovršene 2-3 katne zgrade te više prizemnih baraka, sve okružene visokim zidom 2 1/2-3 m. visog m. Taj prostor imao je zid sa svih strana drž. ceste Dugo Selo-Zagreb, gdje su bile dugačke barake uz cestu, ograđene žicom, kroz koju je i prolazio glavni ulaz. To je bilo s lijeve strane ceste u pravcu Zagreba, a s desne strane, u nekim manjim zgradama, bila je komanda logora, zapovjedništvo OZN-e itd. Na zidu oko tvorničkih postrojenja bila je postavljena gusta bodljikava žica, koja je, zajedno s visinom zida, možda dosegala nekih 5 m. U zidu su bile puškarnice, kroz koje su po noći virile strojopuške "Schwarzloze" i branile pristup zidu na 3-4 m prijetnjom smrti, da mkoji logoraš po noći ne bi umakao preko zida.

Straža nas je uvela u logor i pustila dalje, da se sami sm estimo, gdje hoćemo, popis s našim imenima predala e u komandu OZN-e. logor je bio dubkom pun, a po pričanju mojih supatnica i mojoj vlastitoj oc eni moraJo nas je biti mse nego 6000 ili 7000 ljudi. Ja sam ostao u logoru 19 dana. Za to vrijeme stiglo je 5 transporta zarobljenika, za koje ja znam, uvijek sa 500 do 1000 ljudi, osim jednoga, koji je bio puno veći. Kroz to vrijeme mje otišao iz logora m jedan transport, osim onoga, s kojim sam ja 19. dan izašao, a bilo nas je u njemu 280-300 ljudi. Uza sva nova pristizanja. logor se je polagano praznio te je pao valjda na polovinu svoga brojčanog stanja, sto smo mogh ustanoviti prema sve većem broju praznih ležaja. Nije mi, naprotiv, poznat ni jedan slučaj uspjelog bijega.

Život u logoru bio je vrlo težak. Iz logorske žice nije smio nitko izaći. Po danu smo se kretali dosta slobodno u logoru, a po noći nije smio nitko ustati sa svog mjesta. Prva tri dana nisam uopće dobio nikakve hrane, a kasnije mizerno i neredovito. Mogu kazati da mkada nije došla hrana za sve ljude u logoru nego tek za jedan dio, kako je koga sreće poslužila. Obično smo dobivali neku toplu, prljavu vodu, u kojoj je pl valo nesto ječma, krompira, graha ili tijesta, a kruh smo dobivali tek zadnaih dana, i to kukuruzni, polupećem kruh i to jedan kruh od 1 kg. na 4-5 ljudi. Po preostalom krahu - zvah smo cigle mogli smo ustanoviti koliko e ljudi te noći nestalo, er je kruh naručivan po brojčanom stanju prijašnjeg dana. Znalo je ostati po 80-100 kruhova, što znači 300-500 ljudi te je noći "pomanjkalo".- Vode smo u logoru imali dosta, ali po noći nismo smjeli pristupiti vodovodu.

Naši stražari pripadali su 30. i 31. srpskoj diviziji², onoj istoj, koja me je kasnije čuvala u logorima Prečko i Kanal u Zagrebu. Ljudi su govorili skoro isključivo srpskim, ekavskim dijalektom i nije se moglo čuti nikoga od stražara, koji bi govorili hrvatskim. Komandant logora, a možda i cijale brigade ili divizije, bio je čovjek oko 180 cm visok, kestenjave kose, star 45-50 godina, neke polumongolske fizionomije, s jako izboćemmm podočnim kostima. Vidio sam ga više puta, osobito pred polazak mog transporta u Zagreb, na Kanal, kada je držao govor i rekao: "Mi smo prorešetalı logor i ustanovili zločince. Vi sada niste mse zarobl anici, nego narodni vojnici". - Ja, doduše, nisam vidio nikakve promjene ni nakon tih riječi, jer su u Kanalu nastavili isto tako s masovnim strijeJjanjima kao i u Sesvetama.

Već prve noći mog boravka u Badelovoj tvornici, nakon 10 1/2 sati u noći ušla su u lo~or 4 kamiona: 2 škodina, a 2 njem. vojnička, sa možda tridesetak stražara, koj t su ušli pješke prije kamiona. Bez prozivanja, po miloj volji trpali su ljude u kamione, u svaki 40-60 ljudi, a u škodine jos i više. Stražari su bili izvan kamiona, na njima sami ali ne među ljudima, kolonu kamiona pratili su američki dipovi, puni stražara, oružanih automatskim oružjem, a i put je bio osiguran. Ljudi su ulazili obično mirno u kamione, a tko nije odmah ustao, dobio je udarac kundakom. U kamionu su stražari ljude vezah žicom. Jedanput je, izgleda, došlo do pobune ljudi na samom kamionu, kada je, naime, kamion škoda

- - - -

l Izostavljeni su dijelovi koji se ne odnose na logor Sesvete.Vrlo slična situacija bila je skoro u svim tadašnjim zarobljeničkim logorima. Dokument je u ejelini objavljen na engleskom jeziku u knjizi J.Percla i S. Guldescu, Operation Slaughterhouse ..., Philadelphia, 1970, str. 483-491.

2 U to vrijeme u tom sektoru nalazile su se 21. (1. JA), 23., 25. i 45.(2. JA) srpska divizija, navedeni brojevi u iskazu vjerojatno se odnose na neke od njih.

ujutro ušao u logor, bio je na donjem kraju, osobito gume, sav krvav, nedovoljno opran. Cim su stražari opazili, kada logoraši bulje u tu krv, rastjerali su nas i izvezli kamion iz logora na novo pranje.

Nakon pola sata iza odlaska kamiona čulo se u logoru pucanje automatskog iz pravca šume, koja se nalazila iza župske crkve. Kako je bila noć, pucanje se čulo vrlo dobro, te se je nama činilo, da se puca 1 1/2 km daleko od nas (kasnije sam, sto eći nad masovmm grobovima, mogao ustanoviti, da je to bilo dvostruko dalje). Pucan je trajao samo nekoliko minuta, uz rijetke pojedinačne pucnje nakon toga. Kamioni bi se iste noći vratili još jednom po nesretne ljude u logor, 1-1 1/2 sat vremena kasnije, kada bi se obnovila ista žalosna igra. Mi smo računali, da je svake noći ginulo 300 do 500 ljudi, a valjda i više, jer je jedne noći došlo po žrtve 6 kamiona.

(...) Mogu posvjedočiti, da u logoru Sesvete kroz tih 19 dana nije bilo nikakva "prepoznavanja" niti ispitivanja ljudi, a još manje bilo kakvog suđenja. Logor je bio naprosto određen za likvidaciju, iako to oni nisu nikada kazali. Evidencija ljudi vođena je samo utoliko, da ustanove, tko je do tada već ubijen. Oni su nekada, doduse, prozivali ljude po svojim spiskovima zarobljenika toga logora. Tko se nije odazvao, naprosto je bio prekrižen kao da je likvidiran. To je onda poslužilo nekolicini časna, starijih ratnika ili ljudi, koji ljudi, koji. su se čutili posebno ugroženi, da mogu u samom logoru uzeti si neko drugo ime. Ja sam sam u logor ušao kao Valentić Janko, ime mog poginulog ratnog druga na Papuku. Pm formiranju transporta 19. dan odazvao sam se na ime Medved Antun i tako izašao iz logora.

Razabiranje ljudi u logoru ipak se na neki način vršilo. Drugi dan po mom dolasku u logor, bili su pozvam da se jave svi hrv. časnici i docasnici. Nije se javio nitko, jer su ljudi znah, da to znaci javiti se za smrt. Ako su oni slucaano nekad takvog pronašli ili barem mislili, da je takav, odmah su ga odveh u komandu, odakle se više nije vratio nazad.

Četvrti dan pozvani su svi pripadnici 8. lovačke, 1. i 4. Gorskog Sdruga i 13. Ustaškog Sdruga kao i svi ostali pripadnici 7. gorske dimzije, kojom je zapovjedao gen. Peričić³, da se obavezatno jave kao takovi.

(...)

Od starih boraca nije se nitko javio, ali su se javili neki mladići, regruti 1. Gorskog Sdruga unovačeni tek 1945., koji uopće u borbama nisu sudjelovali. Bili su odmah odjeljeni od drugih, nazvani "koljačima" i "ubojicama". (Imali su 18 godina, tj. godište 1927.) i izgledali su kao djeca, tim više što su gladu i maltretiranjem bili jako propali u tijelu. Ja sam, koji sam vagao 92 kg i bio vrlo jak, spao na 54 kg, kako sam ustanovio nakon bijega u Bjelovar. Poslije podne oko 3 1/2 sata došli su kamioni po tu djecu i odveli ih na gubilište, s kojega smo kasnije čuli pucanje strojnica. Smrt tih 250 mladića, jednih, koji su po danu strijeljani, smatrali smo najžalosnijim događajem logora Seseva.

(...)

Na čistini, 5-6 m daleko od samog ruba šume, vidio sam iskopanu grabu, široku oko 3 m i dugačku 300-400 m., i zemlja je ostala ulegnuta kako gdje, 1020 cm., negdje i pola metra... Kod grabe je ležalo još dosta ostataka kreča, koji su sipali u tu grabu. K grabi je vodio put kroz šumu, mekani seoski put, kojim su mogli prolaziti i kamioni. Meni je bilo jasno, da se nalazim pred masovnim grobom tisuću mojih drugova iz logora Seseva.

(...)

Kopija, strojopis

Sigr.,HIC,Zagreb,Rukopisna ostavština Dr.KDraganovića, br.12/5.

3 Stjepan

156

1954, travanj Austrija

Iskaz Stjepana Saravonje o logoru u Bosanskom Brodu i masovnoj likvidaciji logoraša

(...)¹

Poslije svršetka rata i u Bosanskom Brodu osnovan jedan koncentracioni logor (vidi skicuz) koji se sastojao od 5 baraka i izpočetka služio kao prolazni logor za zarobljenu hrvatsku vojsku koja je bila sprovedena u Bosnu. Od proljeća do zime godine 1945. Kako se može odprilike procijeniti tu je ubijeno više tisuća zarobljenika. Zarobljenici su bili mučeni gladu, udaranjem, spavali su pod golim nebom na kiši (nisu svi mogli stati u barake). Veći dio zarobljanika koji je sproveden kroz logor bio je ubijen. Ubijanja su se vršila noću i to između 24 sata i 3 sata ujutro. Samo mjesto ubijanja je bila šuma zvana "Golubova šuma" oko koje su tada bile mnoge rupe od bombi. U svaku je rupu naslagano po 40-80 ljudi i tada su prekriveni s dosta tankim slojem zemlje. Istodobno su se streljanja vršila i kod ciglane pored Save (udaljeno od Bosanskog Broda oko 2 kilometra). Tu su si zarobljanici sami morali kopati grobove. Rukovodioci toga masovnog umorstva su bili uglavnom partizanski oficiri iz Srbije dok je komandant Brodanin zvan po imenu Momčilo.

(...) Original, strojopis i rukopis

Sign.,HIC,Zagreb,Rukopisna ostavština Dr.K.Draganovića,br.51/53.

Izbačeni su dijelovi koji se ne odnose na hrvatske zarobljenike. Z Skica se nalazi na kraju dokumenta.

157

(Trst)

Izvješća Organa Hrvatskog Pokreta Otpora iz Trsta Odboru Hrvatskih ratnih ozlijeđenika u Buenos Airesu o većim gubilištima na području Jugoslavije hrvatskih vojnika i civila nakon predaje kod Bleiburga u svibnju 1945. godine

"Organ Hrvatskog Pokreta Otpora u Trstu pri Zapovjedništvu

V Zbora Hrvatskih Oružanih Snaga

Odazivajući se pozivu Hrvatskih ratnih ozlijeđenika, odboru iz Buenos Airesu u vezi istrage, pokolja Hrvatskih vojnika i građana, poslije svibnja mjeseca 1945. god. Nakon što su bili mučki vraćeni od Engleza u ralje krvavom Jugoslavenskom diktatoru i dželatima.

Slušajući mnoge komentare Hrvatskih vodećih ličnosti u emigraciji zaključili smo da nemamo prave slike, gubilišta gdje su poklati Hrvatski vojnici, zato sam smo kao svjedok koji sam proživio - proživili dužan reći da je točno da je hrvatska vojska predata kod Bleiburga i.t.d. i.t.d. ali nije točno da su samo tamo pobijeni pošto program koji je prije bio gotov od Tita i njegovih dželata tako da je hrvatska vojska pobijena široko od Bleiburga do Skoplja, Podgorice tako u skoro svim pokrajinama Jugoslavije dopirale su tisućnine, stotine i desetine pridanika Hrvatskih oružanih snaga, koji su Titovi krvnici po svojem vlastitom nahodenju, teško je znati u tančine jer su rijetki koji su preživjeli. Mnogi su koji znaju za gubilišta zato se može dati jedna slika ne mislimo čin ubijanja jer svakome je poznata komunistička brutalnost već se može označiti mjesto gubilišta i približan broj poginulih. Ovdje ne ćemo ulaziti u sitnice 5,10,50 i.t.d. nego ćemo samo označiti veća gubilišta koja su provjerena u istrazi označujući mjesta tako da bi svaka komisija mogla naći ostatke žrtava i ustanoviti istinitost, jama i raka koje će biti navedene i to :

GUBILIŠTA:

1.) Kočevje u Sloveniji.

Od prilike na polovici puta cestom iz Kočevja preko Željne za Podstenice u gori Mečesnova, ([Macesnova gorica](#)) desno od pomenute ceste, u šumi iza okuke ceste nešto prije k. 699 nalazi se tzv. PREPADNA JAMA, koja je pod tim imenom poznata okolišnom stanovništvu. Otvor jame iznosi oko 5 kvadratnih metara, dubina se ne može odrediti bez pomoćnih sprava. Po pričanju seljaka, kada se u jamu baci kamen, čuje se nakon nekoliko minuta pad kamena u vodu. Odatle jami i ime.

Spomenuta jama je jedno od najvećih gubilišta Hrvatskih vojnika.

Likvidiranje Hrvatskih vojnika vršeno je od 15. svibnja 1945. pa unaprijed nešto dulje od jednog mjeseca. Žrtve su dovođene iz logora u Ljubljani "Št. Vid" iz Kranja, Novog Mesta, i iz drugih pravaca. Dopremani su prvo u pješačkim kolonama a zatim su dovođeni kamionima sa žicom vezanim rukama i nogama.

Likvidiranje je vršila jedna četa vojnika od oko 280 ljudi pod zapovjedništvom komandira čete Miodraga N i k i ć a, rodom iz nekog sela kod Valjeva u Srbiji. Likvidiranje je vršeno u tri smjene i na taj način da su žrtve žive bacane u jamu.

U jamu je bačeno od 60.000 do 73 ili 75.000 hrvatskih vojnika. U tom broju sadržan je i manji broj pripadnika njemačkih oružanih snaga. Podaci o broju žrtava potiču od izjava izbjeglica iz okolišnih mjesta i provjeravanja tamošnjih stanovnika kao i slučajno datih izjava od strane nekih lica koja su vršila ubijanje 1. Jama je sada zarušena.

2.) Podstenice u Sloveniji

U produženju puta Kočevje - Podstenice, neposredno iza mjesta Podstenice, s lijeve strane ceste, u šumi, na polovici pravca koji spaja mjesta Podstenice i Pogorelec, vršena je likvidacija pripadnika Hrv. oružanih snaga.

Ovdje je vršeno likvidiranje žrtava koje su vodene iz Novog Mesta za gubilišta. pod 1.) ovog izvještaja pa su putem iznemogli i u ovoj šumi ubijeni. Ubijeno je nekoliko stotina ljudi. Sahranjeni su u skupnu raku. Ubijanje je vršeno vatrenim oružjem.

Za vrijeme ubijanja žrtava u gubilištima pod 1. i 2. bio je zabranjen svaki promet na cesti Novo Mesto - Kočevje.

3.) Podgradci

U šumi kod Bosanske Gradiške prema Kozari u pravcu između Jablanca i Gradiške ubijeno je više od 5.000 Hrvatskih vojnika. Žrtve su prevožene skelom preko Save. Skelari iz Gradiške tvrde da je broj žrtava i veći. Okolno stanovništvo znade za ovo gubilište, jer su žrtve pohjevane tekućim gorivom i paljene.

4.) Otok Cres

Kod mjesta Belej ubijeno je preko 1.000 vojnika HOS-a. U tom broju uračunate su i žrtve civili. Ubijeni su bacani u jednu jamu.

5.) Buzetska jama

Kod mjesta Miljeva (Muci), nedaleko od Buzeta ima jedna jama u koju je bačeno oko 400 Hrvatskih vojnika. Prethodno su bili hladnim oružjem usmrćeni.

- - - -

Podaci iz izjava o broju pobijenih vojnika i civila moraju se uzeti sa zadržkom. Jedan od rukovodioca tog stravičnog zločina u Kočevju Simo Dubajić, partizanski major i danas izjavljuje u tisku da je tu pod njegovim rukovodstvom pobijeno 30.000 Hrvata (Globus br. 217/1995.), a taj broj nalazimo i u nekoliko dostupnih izjava.

6.) Pazinska jama

U blizini Pazina bačeno je u imenovanu jamu oko 900 Hrvatskih i Njemačkih vojnika. Jama je opće poznata i lako ju je naći.

7.) Prečko

Kod Prečkog na Savi (okolica Zagreba od samog logora koji je udaljen 2 - 3 km prema Savi ubijeno je oko 7.000 hrvatskih vojnika. Žrtve su bačene u nekih 12 skupnih rake. Za rake upotrebljavane su jame koje je načinila Sava menjajući svoj tok. Na istom mjestu bačeno je nekoliko stotina žrtava u Savu. Mrtvacima su prethodno nožem isparani trbusi da lješevi nebi bili izbačeni na površinu. Isto tako napunjeni su zrtvama gotovo svi krateri načinjeni ranijim bombardiranjima od strane Anglo-američkih aviona.

8.) Bos. Brod

a) Kod mjesta G r e d e oko 3 km od Bos Broda ubijeno je oko 2.000 Hrvatskih vojnika. Žrtve su dovodene iz Brodskih logora i nakon usmrćenja (zakapane) u iskopane rake.

b) 1 km niz Savu od Bos. Broda ubijeno je oko 500 Hrvatskih vojnika. Zakopani su u krater od avionskih bombi.

c) 2 km niz Savu od Bos. Broda ubijeno je oko 400 Hrvatskih vojnika.

d) 12 km od Broda u šumi kod Lužana ubijeno je oko 1.000 hrvatskih vojnika. Žrtve su dovodene iz zatvora. Većinom iznemogli i bolesni.

9) Staklana SISAK i V i k t o r o v a c

Iz navedenih logora dovodene su žrtve u Caprašku šumu i tamo ubijane iz vatreno oružja. Sahranjeni su u skupne rake. Manji broj bačene u Kupu (oko 60 ljudi) u šumi je pak likvidirano preko 3.001 žrtava. Podaci potleču od prežmjeh.

10.) Banjica kod Beograda

Pod rukovodstvom kapetana "Jove" ubijeno je oko 700 Hrvatskih vojnika koji su bili zatvoreni u logoru Banjica.

11.) Bjelovarski borik

U blizini mjesta Vojnovića u šumi ubijeno je oko 3.000 pripadnika HOS-a. Žrtve su uzimane iz tzv kolona smrti tj. od zarobljenih vojnika koji su od Dravograda prevođeni u Srbiju.

12.) Rešetari

Kod mjesta Rešetara, u blizini Nove Gradiške, u šumi kra vinograda Krunica zatrpano je 60 domobrana. Prethodno su ih u podrumu VaJenta Bjelačića ubili Ivan Spanić, Antun Božić, Stjepan Majanović.

13.) Nova Gradiška

Vršena je masovna likvidacija na Cerničkom brdu, na Malčanskom brdu, Urijama i Mašić Streljani, sve u blizini N. Gradiške.

14.) Tičevo kod Drvara

U svibnju 1945.g. u Tičevu, 10 km od Drvara ubijeno je oko 300 Hrvatskih vojnika.

15.) Knin

Na Konjskom groblju u neposrednoj blizini Kovina ubijeno je oko 600 Hrvatskih častnika.

16.) v.emojsko polje kod Podgorice

U lipnju 1945. ubijeno je nekoliko stotina hrvatskih vojnika. 17.) Pećigrad na Turbi kod Cazina

Ubijeno je preko 3.000 njemačkih vojnika. Bilo je i nešto domobrana. 18.) Marijanec - Mala Kladuša

2 km od Marijanca likvidirani su uglavnom pripadnici i njemačkih oružanih snaga osuđeni po Prijekom sudu pozadme Unske operativne grupe.

19.) Savica kod Zagreba

Ubijeno je i bačeno u vodu oko 300 građana iz Zagreba. 20.) CTrabovo

U mj. Grabovo, 5 km od Vukovara ubijeno je oko 500 hrvatskih vojnika. 21.) Karlovac

Kod Karlovca ubijeno je oko 700 hrvatskih vojnika i bačeno u Koranu. 22.) Dolina kod Prnjavora

U šumi oko 2 km od Prnjavora ubijeno je oko 600 hrvatskih vojnika. 23.) Kutinsko selo

Udaljeno oko 6 km Kutine ubijeno je oko 300 hrvatskih vojnika. 24.) St. Subotska

U kanalu kod St. Subotske ubijeno je oko 200 hrvatskih vojnika. 25.) Trebež

Udaljeno oko 12 km od Kutine ubijeno je oko 150 ljudi. 26.) VardLša

5 km cestom od Ljubinja prema Stocu, s lijeve strane ceste udaljeno oko 800 metara nalazi se opće poznata jama Varduša. U jamu je bačeno preko 7.000 vojnika koji su dovedeni u kolonama iz Mostara i drugih mjesta. Likvidiranja su vršena prema narednjima Deana Capina, člana UDB-e iz sela Domanovića. 27.) Šid

Uz cestu iz Šida prema Adaševcima oko 20 metara daleko od posljednje dula u drvoredu, s desne strane ceste nalazi se raka gdje pokopano 76 hrvatskih vojnika koje je ubio 20. svibnja 1945.g. Sava Milutinović Jovin iz Adaševca, tada partizanski poručnik.

28.) Trogir

Od 1945. do 1948g Prijeki sud komande V Vojne baze za Trogir vršio je likvidaciju pripadnika HOS-a za cijelu obalu. Ubijeno je preko 2.000 ljudi. Sahranjeni su kod groblja u blizini sv Ivana uz cestu Trogir - Šibenik, ispod brda Segeta. Šef OZN-e bio je Gambi, član vojnog suda bio je kapetan Cindrić. 29.) Čapljina

Na crkveno ledini kod velike crkve nalazi se skupni grob u komu je pokopano oko 100 građana - muškaraca, žena, djece i staraca, među njima 4

časne sestre i fra Andrija Jelić.

Nedaleko se također nalazi gubilište kod mjesta Brista, kod Čapljinje prema Mogorelu.

30.) Ravna Gora u Gorskom Kotaru

Oko 10 km od mjesta ubijeno je 40 mladića iz okolnih sela Mrkopalj, Begovo Razdolje i Stari Laz.

31.) Mrkopalj u Gorskom Kotaru

U ponoru na Poljicu ubijenih hrvatskih vojnika bačeno je oko 100.

32.) Zagreb

U podrumima škole časnih sestara na Savskoj cesti vršeno ubijanje vojnika i građana. Zrtve su također odvođene na Savu i tamo ubijane. Žrtve su zakopane u jamama uz savsko korito.

33.) Tromeda kod Dervente

Ubijeno je na tom mjestu 52 osobe. Bilo je i žena i djece.

34.) Nova Gradiška

Na Kruljčevoj ledini zakopano je 45 vojnika koji su iznemogli izvedeni iz kolone i strijeljeni. Slučaj se desio 25.VI.1945. u 1 sat poslije podne.

35.) Glina

U Maloj Solni i Pogledićima, vršena je skupna likvidacija. U jednu jamu Grabovac bačeno je 400 zrtava. Zrtve su rodom iz okolice Gline i iz kolona.

36.) Donja Stubica

14 V 1945 g. u 12 sati ubijeno je 50 domobrana koji su se nakon predaje Zagreba vraćali kućama.

37.) Zagreb

10 V 1945.g. 30 teških ranjenika pobacano je iz bolnice na Šalati u kamione i u Maksimiru živi spaljeni.

38.) Zagreb

Uz cestu koja vodi iz Zagreba prema Remetama, na mjestu gdje su ranije stajale barake, a sada se na tom mjestu proširuje groblje, strijeljano je i pokopano oko 350 građana.

Kod Poglavnikove vile, između Gračana i Dolja, ubijeno je oko 800 hrvatskih vojnika.

39.) Osijek

U šumi kod Osijeka ispod Zelenog olja ubijeno je oko 2.000 hrvatskih vojnika. Strijeljanja su također vršena uz Dravu na Baranjskoj strani, uz obalu prema Dardi.

40.) Tropinska

U podnožju Bilogore, oko 1 km od spomenutog sela ubijeno je od strane IV Crnogorske divizije 2.700 hrvatskih vojnika na dan 10.IV 1945.g.

41.) Karlovac

Noćna strijeljanja vršena su između Rakovog Potoka i Paučnjaka.

42.) Kerestinac

U šumi u blizini sela vršena su skupna streljanja.

43.) Bemete

Kod Remeta ispod Zagrebačke gore vršena su skupna likvidiranja kao i u Žitnjaku 3 ...

Kopija, strojopis

Sign., HIC, Zagreb, Rukopisna ostavština Dr.K.Draganovića,br.36/2.

2 Odnosi se na 4. krajišku diviziju 2. JA.

3 Dalje se daje popis 790 poginulih hrvatskih časnika, dočasnika i vojnika u nekome od navedenih gubilišta, koji zbog dužine teksta ne navodimo.

1964., veljača 13. München

Iz iskaza Stjepana Buconjića časnika Hrvatskih oružanih snaga o povlačenju hrvatske vojske prema Austriji, izručenju od Engleza partizanima kod Bleiburga te boravku u logoru u Mariboru.

Iskaz Stjepana Buconjića

(...)¹

Godine 1943. stupio sam ne pitajući nikoga u Hrvatsko zrakoplovstvo u Zgb/ rebu/. Nakon raznih peripetija dolazim u Mostar u ljeto 1944. g. gdje sam bio udjeljen IX St.Zdruga pod zap. dpk. Kr. Kuraje u sastavu IX div. gen. Zorna². Pošto sam svršio VII raz. gim. dobio sam čin zastavnika. Poslan po službenoj dužnosti u Sarajevo doznajem da je Mostar pao.³ To mi je saobcio puk. Dr. Muhamed Riđanović, naš kućni liječnik i prijatelj koji me je odmah zadržao kod sebe. S njegovom jedinicom povlačim se uz manje i veće borbe do Zagreba, i odatle dalje preko Celja u Korušku, preko Alpa u mjesto Grafensfein. Tamo nas se našlo oko 10.000, od kojih 7.000 koji su se sa mnom povlačili (zapovjednik gen. Jusuf Ajanović, dpk. Anto Mamić i Orešković-Gandi⁴ i.t.d.). Naša se grupa povećala putem kad smo iz partizanskog zarobljeništva na povlačenju oslobodili iz žice 270 hrvatskih vojnika, pripadnika "Handžar div.", oko 200 Nijemaca, nešto Ukrajinaca i Kozaka itd., sve osim Čerkeza koje nismo htjeli osloboditi radi počinjenih zločina nad civilnim pučanstvom u Hrvatskoj.

U Gerafensteinu bili smo u slobodnom engleskom logoru punih 12 dana. Broj od deset tisuća nije pretjeran jer su često obavljeno brojenje i popisivanje ljudi, posebno radi evidencije za opskrbu. Više puta su u logor dolazili američki časnici zajedno sa engleskim. Mi nismo imali vezu sa ostalim Hrvatima u Koruškoj te nismo znali što se sve s njima događa. Jednoga dana stiže u logor neka komisija na čelu s jednim engleskim generalom. Komisija je izjavila da smo ovdje previše na očima partizana te da ćemo biti premješteni u Italiju, Francusku ili Zap. Njemačku. Bilo je to 20. ili 21. svibnja.

(...) Svaki dan su Englezi odvodili po jednu grupu ljudi pod raznim izlikama. Na mene je došao red 23. svibnja. Bilo nas je 5-6 stotina, neznam točno. Već do tada bilo je odvedeno preko polovina logora. Išli smo pješice praćeni engleskim vojnicima i njihovim oklopnim kolima. U početku smo mislili da nas pratnja ima štititi od titovih razbojnika, koji su također ovom cestom prolazili. O protivnom smo se uvjerali kad smo bili dovedeni na jednu poljanu nedaleko od postaje Bleiburg, među same na nas uperene strojnice. Tu su časnicima oduzeli samokrese koji su nam to tada bili ostavljeni, a svim ostalima svu vrijednu imovinu.

(...) Od prilike 2 h odveli su nas na želj. postaju Bleiburg koja je bila oštro čuvana od većeg broja engl. vojnika sa strojopuškama. Već je pripravna čekala kompozicija sastavljena od marvenskih vagona, koji su na sebi nosile bijeli krug s crvenom zvijezdom. Nekolicina hrvatskih vojnika i civila (pokušali su) pobjeći. Svojim očima sam vidio 2 mrtva hrvatska časnika (bojnik i drugi ndp.) ubijena od engleskih vojnika. Pripominjem da je u našem logoru u Grafensteinu bila jedna jača skupina građanskih izbjeglica među kojima mnoštvo staraca žena i djece, te preko 100 djevojčica i dlevojaka pripadma ženske ustaške mladeži iz Dubrovnika i raznih hrvatskih mjesta. Ove djevojke su dan prije uas bile izručene Titu. Njih nisam kasnije vidio u Mariboru, ali sam slučajno susreo onih nekoliko svećenika, njih 5-6, koji su bili s nama u Grafensteinu i tamo nisu govorili.

U vagon su nas već ubacivali titovi partizani. Putem do Maribora ne sjećam se da su bili ikoga ubili. Zapovjedili su samo da se u svakom vagonu u jedan kut pobacaju satovi, svi vrijedni predmeti i sve iz džepova (pošto su nam Engl. već bili oduzeli telećuke i ostalo), što su onda ti slovenskt partizani pokupili, čudeći se da je tako malo satova i ostalog, našto smo im mi rastumačili kako je se to dogodilo.

1 Izostavljeni su dijelovi koji su osobnog i sporednog sadržaja.

2 Božidar

3 Partizani su zauzeli Mostar 14. veljače 1945. 4 Nikola

Nakon nekoliko sati vožnje stigli smo u Maribor na jednu sporednu postaju. Izveli su nas iz vlaka i proveli kroz čitav grad preko jednog velikog mosta na Dravi do jedne velike vojarnje koja se zvala "Kasarna Kr. Alexandra". Tako nam je rekao jedan partizanski kapetan, Srbijanac, inače po zanimanju stolar, koji se prema nama ljudski ponašao za razliku manje više od svih ostalih titovih partizana. Dvonšte vojarnje, u kojemu je stajalo nekoliko velikih zgrada na 3 ili više spratova - danas se točno ne sjećam - bilo je na kraju jedne ulice, izgrađene s obe strane civilnim zgradama sve do ulaza u vojarnu.

Kad su nas doveli iz vlaka u tu vojarnu pretvorenu u logor, našli smo sve zgrade vojarnje pune izmučenih hrvatskih i njemačkih vojnika, a zatim po dvorištu skupine vojnika, časnika i jednu vrlo brojnu grupu građanskih osoba među kojima mnoštvo žena i djece te barem 15 hrvatskih katol. svećenika kojima nismo imali pristupa, a stajali su na desnoj strani dvorišta stotinjak metara od nas.

U tom logoru ostao sam nekih 6 dana t.j. od 23. do 29. svibnja. Prvu hranu smo dobili istom treći dan, neku vodenu kukuruznu kašu, kruha i vode kroz to cijelo vrijeme nismo ni vidjeli. Logor je bio oštro čuvan, i po danu i po noći, ne samo na vratima i oko logora, nego i u njemu samom Svaka grupa i grupica, a kamoli ne zgrada ili sprat imala je svoje stražare sa strojopuškama. Nismo smjeli poći sami niti na obavljanje prirodne nužde a da nije na nas sijevala strojopuška.

Ja sam stajao svih tih 6 dana u grupici od 35 ljudi, koja je bila izabrana radi ljepših odora i sastojala se u glavnom od hrvatskih časnika.

Danas nakon 18. g: ne sjećam se na žalost niti imena kojeg odgovornog partizanskog časnika niti jedinice koja nas je ubijala. Znam samo da su govorili čudnovatim srbskim dijalektom i da su često puta ponavljali : "Ko se mrdne ja ga streljam po svom narećenju!"

Međutim jednu stvar sigurno znam: naš strašni logor ničučenja i ubijanja posjetio je u to vrijeme general Koča Popović s kojim sam i osobno razgovarao. Bilo je to ovako: negdje drugi ili treći dan moga boravka u logoru postrojili su nas naši čuvari i najavili jedan važan posjet. Ne sjećam se točno koje je bilo doba dana, koji je bio sunčan i vruć, došla je do moje skupine od nekih 7-8 časnika. Među njima se isticao čovjek komu su svi odavali počast, stasa jedva nešto višega od moga (dakle možda oko 175 cm), crn, dosta ciganskoga tipa s tankim crnim brkovima i gener. oznakama na rukavima. Došavši do naše grupe taj general nije nikoga pitao ni za postupak u logoru, prehranu, zdravstveno stanje i sl. nego se izključivo interesirao, jesmo li časnici, ustaše i od koje godine. General je dobro morao znati za masovna ubijanja u logoru i oko logora - naša je skupina upravo pokapala mrtvace - kao i za mučenja vojnika i civila u logoru od strane naših čuvara, ali to ga očito nije interesiralo. On je bio došao da izabire daljnje žrtve, ne da ljude spasava. U našoj je grupi razgovarao sa 4-5 mojih sudrugova.

(...) General me je upitao : "Je li bre mladiću, od kad si ti vojnik " - Odgovaram "Od 1944. god." - "A koliko godina imaš? - Devetnaest" - "Ti još dečački izgledaš!" - Okrene se pukovnik Ivi i zapita ga : "Pa od kad je ovaj mogao biti ustaša?". Očito su cijelu grupu prikazali kao ustašku. Na tome puk. Ivo upita u kojoj sam jedinici služio. Odgovaram : u IX. diviziji u Mostaru. General pita Ivu: "Poznaš li ga bre Ivo?" "Tko ti je bio zapovjednik" - pita me Ivo - odgovaram general Zorn. Na to Ivo veli generalu ... ne poznajem ga. A general što je izgledao kao ciganin, pita "A od kad si ti bre Ustaša?". Odgovaram : Od 1926 god. (to je god. mog rođenja - tim sam, htio reći da sam kao takav se i rodio). Na to cigo general par sekundi udari me šakom po glavi da mi je kapa odletila i ode bez riječi dalje.

Iste večeri donio nam je gore spomenuti partizanski kapetan - Srbijanac, inače vrlo dobar čovjek kruha u torbi za spise, i tom zgodom rekao "Oni general s brčićima u komisiji koji bio kod vas u logoru, zove se Koča Popović. On je zamenik Titov."

(...) Najteži događaj iz tog logora koji mi se neizbrisivo usjekao u pamet jesu masovna ubijanja, vršena u samom logoru i neposredno kraj njega. Već prve večeri mog boravka u logoru postrojili su nas naši čuvari i zapovijedili pod smrtnom kaznom da nasmijemo gledati u stranu. Ipak smo nešto od toga vidjeli. Od prilike 80-100 m od nas u blizini lievoga zida ograde vojarnje, računajući od ulaza bilo je više ogromno širokih rupa u obliku lievka, očito uslijed bombardiranja. U te rupe ugonili su partizani sa strojopuškama zarobljenike u samim gaćama ili gaćama i košuljama te po njima otvonili paklensku vatru. Čuli smo ne samo pucnjavu nego i krikove žrtava. Par sati nakon toga, što se događalo u prvom sumraku, dakle u mrkloj noći, dotjerano je nas 35 iz moje grupe da zakopavamo,

točnije zasipamo lješeve pobijenik. Neki od njih nisu još bili izdahnuli te su jaukali ispod već mrtvih ljudi.

(...)

To se događalo za svakih 6 noći moga boravka u vojarni-logoru. Mogu garantirati da smo svake noći pokopali najmanje 120-150 ubijenih, što bi značilo 800-900 ljudi. Međutim su ubijanja vršena i prije, a kako mislim i poslije mog odlaska iz logora. Nisam siguran da li držim da su i druge grupe osim moje vršile slična zakapanja.

(...)

Kako prije smomenih, šesti dan sam izveden kao totalno iscrpljen i prevezen u Zagreb željeznicom ali ne u bolnicu nego u logor "Prečko". Ipak sam ostao na životu. Znam da su iz logora Prečko izvodili ljude na ubijanje ali ništa o tome поближе ne znam. Iz Prečkog sam pješice odveden s drugima do Slav. Broda i cim smo prešli Savu počele su naše nove i teže muke.

U logoru u Bos. Brodu ulazili su neprestano u udbaši iz raznih krajeva B. i H., vršili tobožnja preuzimanja i dnevno odvodili ljude na ubijanje u okolici logora. Ljudi se nisu više vraćali, a mi smo svake noci čuli pucjavu i strijeljanje naših supatnika.

Nakon deset dana odvedeni smo iz Bos. Broda prema Mostaru ali mi je uspjelo za neko vrijeme pobjeći sa želj. postaje u Sarajevu.

(...)

Stjepan Buconjić

Original, rukopis

Sign.,HIC,Zagreb, Rukopisna ostavština Dr.K.Draganovića,br.12/11. .pa

KRIŽNI PUTEVI

Na Bleiburgu se 15. svibnja 1945. predala najveća grupa Hrvatskih oružanih snaga (HOS-a), civilnih vlasti i civila. Prema izvješću partizanskih postrojbi koje su vojno djelovale u Koruškoj samo na Bleiburgu 15. i 16. svibnja 1945. predalo se jedinicama JA ih su izručeni nakon predaje Anglo-Amerikancima (do 22. svibnja) 95.100 vojnika pripadnika Hrvatskih oružanih snaga, bez civila! Po partizanskim izvorima poginulo je u borbama tijekom povlačenju prema Bleiburgu (od 6. do 15. svibnja) oko 10.000 hrvatskih vojnika. Mnogi civili kojima su savezničke okupacione vlasti u Austriji stavile na volju da ostanu u izbjeglištvu ili da se vrte u Domovinu izabrale su sudbinu svoje rodbine i najbližih, prešli crtu razdvajanja i zajedno s izručenim vojnicima djelili tragičnu sudbinu na križnim putovima. Međutim, Bleiburg nije bio jedino mjesto predaje i razoružanja pa prema tome ni jedina prolazna točka križnog puta. Pažljivom čitaocu treba reći da su postojale i druge brojne i nepregledne kolone koje nikada nisu stigle do Drave i Austrije. One su se predale jedinicama Jugoslavenske armije u Sloveniji, na putu prema Dravi. U tom dijelu hrvatskih zarobljenika uz vojnike bio je također veliki broj civila.

Već 15. svibnja krenule su prve nepregledne kolone čak u četveroredima na svoj Križni put do prvih sabirnih ili tranzitnih logora u dubini jugoslavenskog prostora. Tri su pravca kretanja hrvatskih ratnih zarobljenika.

Prvi, Bleiburg-Dravograd-Celje, odakle jedna kolona ide prema Zagrebu, a druga prema Krapini i odatle opet prema Zagrebu.

Drugi, Bleiburg-Dravograd-Maribor-Ptuj-Varaždin-Virovitica-Osijek. Od Osijeka jedan dio zarobljenika tjeran je preko Belog Manastira, Sombora, Subotice i Novog Sada te preko Zemuna u Beograd, a od Beograda prema istočnoj i južnoj Srbiji, odakle nastavljaju svoj tragični Križni put u Makedoniju gdje završavaju kao roblje radeći najteže poslove u rudnicima i drugdje. Drugi dio hrvatskih zarobljenika tjeran je iz Osijeka preko Vukovara i Vinkovaca i dalje kroz Srijem na Srijemsku Mitrovicu. Tu se ta grupa razdvaja, jedan dio nastavlja križni put prema Šabcu i dalje u zapadnu Srbiju. Drugi dio preživjelih zarobljenika tjeran je dalje u Vovodinu, preko Pančeva i Vršca za Belu Crkvu, a treći dio iz Osijeka kreće preko Đakova do Slavenskog Šamca gdje prelazi u Bosnu.

Iz Slovenije kao polazne točka svih pravaca polazio je i treći smjer koji je vodio ove nesretnike gornjim tokom rijeke Save preko Jesenica, Ljubelja i Kranja u Ljubljani. Od Ljubljane vodio je križni put jednim dijelom prema Zagrebu, drugim dijelom preko Novog Mesta u Karlovac, dok je treći dio zarobljenika tjeran u Kočevski Rog, najveće stratište Hrvata u Sloveniji, gdje je pod krvničkom komandom Sime Dubaića kako to sam kaže - ubijeno 30.000 Hrvata. Iz Zagreba su kolone hrvatskog roblja kretale, također, u nekoliko smjerova. Jedni su išli Posavinom u Sisak i Petrinju, zatim Moslavinom u Kutinu te dalje prema Jasenovcu. Iz Jasenovca gonili su preživjele u Bosnu (Bosansku Dubicu, Kozaru, Prijedor i Banjaluku). Druge kolone tjerali su preko Dugog Sela, Čazme, Bjelovara, Podravske Slatine, te preko Papuka u Lipik, a dalje preko Okučana u Bosnu, za Banjaluku. Gonjeni su namjerno kroz sela naseljena Srbima da bi se ove potaklo na osvetu. Iz Pakraca i Našica, preko Slavonske Požege vodio je križni put iscrpljenih zarobljenika do Bosanskog Broda. Tu se preživjeli tjerani dalje preko Doboja u Zenicu, preko Sarajeva u Mostar. Iz Zagreba neke kolone kreću za Karlovac i dalje u Gospić ili Istru, gdje im se na putu priključuju nove kolone iz Slovenije. Od Istre kreću ove kolone uz morsku obalu na jug, sve do Crne Gore.

Uz spomenute postoje i drugi križnih putevi pojedinih manjih kolona, poglavito onih koje su upućivane u zavičajna područja i mjesta. Svi oni koji su se našli u ovim kolonama bili su izloženi strahovitim mukama i bolnom pješaćenju od logora do logora. Bili su iscrpljeni žedu, gladu, bolestima i umorom, a pod strogom vojnom pratnjom partizana, sastavljenih pretežno od zapovjednika i vojnika srpske nacionalnosti. Partizanska pratnja je usput ubijala sve iznemogle sa začelja kolone ali i pojedince i grupe kako im se prohtjelo. Usput su podjarivali i pučanstvo srpske nacionalnosti da iskaljuje svoj bijes nad zarobljenicima u kolonama. Na drugoj pak strani spriječavali su hrvatskom pučanstvu da ispaćenim, gladnim i žednim zarobljenicima putem doturi hranu i vodu. Tako su ovi putevi bili putevi smrti, obilježeni tisućama mrtvih, o čemu danas svjedoče preživjeli zarobljenici koji su imali sreću da prežive svoj Križni put.

slika

168

LOGORI

Tijekom završenih operacija u Hrvatskoj postrojbe Jugoslavenske armije, uz pomoć lokalnih vlasti, osnivaju logore za zarobljenike. Nakon predaje na Bleiburgu i na brojnim mjestima u Sloveniji, te nakon izručenja pripadnika Hrvatskih oružanih snaga, članova njihovih obitelji i drugih cimla postrojbe JA osnivaju više sabirnih logora. Oni su osnovani najprije u Sloveniji, a potom u svim republikama tadašnje Jugoslavije do kojih su stigle kolone zarobljenika. U Sloveniji su osnovani veći zarobljenički logori u Celju, Mariboru, Kranju, Šent Vidu, Škofjok Loki i Slovenskemu. Kako su kolone nastavljale svoj put prema Hrvatskoj uslijedilo je osnivanje novih zarobljeničkih logora, napose u većim mjestima Zagrebu, Karlovcu i Osijeku. Sve te logore možemo podijeliti u tri kategorije: tranzitne, sabirne i radne. Tranzitni logori su služili kao prolazna središta za kolone zarobljenika, iz kojih su, prema postojećim kriterijima, upućivani u sabirne logore. Neki od njih postojali su mjesec dana, a drugi i po nekoliko mjeseci. Sabirni logori su imali višestruku namjenu. Uz prikupljanje zarobljenika tu je vršena najprije obvezna klasifikacija zarobljenika prema različitim kategorijama, primjerice: vojnici-civili, časnici-vojnici, ustašedomobranci. Zatim se zarobljenike slagalo po zavičajnim okruzima i kotarevima. Tek poslije prvih provjera i "obrađivanja" slalo se preživjele u radne logore. Nažalost, mnogi nisu dočekali tzv. radne logore. Prije slanja u tzv. radni logor zarobljeni je morao proći bar dva sabirna logora za "obradu". Tranzitni i sabirni logori nestaju istom tijekom 1946. godine. U radnim logorima preživjeli logoraši su morali, pored prinudne radne obveze i daljnjih ispitivanja, kao i u prethodnim logorima, podnositi različite torture. Radni logori postoje sve do pedesetih godina, napose u istočnim krajevima tadašnje Jugoslavije. Do sredne srpnja 1946. svi postojeći logori razhkovali su se još i po tome što su jedni bili otvorenog, a drugi zatvorenog tipa. Od srpnja 1946. svi radni logori su zatvorenog tipa. O snazi represije govori i ovaj podatak : samo na području Hrvatske nalazimo 1946. godine 62 logora. U svim ovim logorima život se odvijao ispod razine ljudskog dostojanstva, zarobljenici su (vojni i civilni) danima ostavljeni bez hrane i vode, najgrublje maltretirani, a mnogi su ubijeni pojedinačno, u logoru ili nedaleko od njega. Istraživanja koja su u toku, dat će potpunije podatke i o ovim logorima smrti. Ovdje je riječ o tipičnim balkanskim boljševističkim gulazima, koja treba temeljito istražiti kako bi se osvijetlio i taj dio naše povijesti.

GUBILIŠTA

Masovne likvidacije predanih pripadnika Hrvatskih oružanih snaga, zatim slovenskih domobrana, te dijelom zarobljenih četnika i Kozaka, započele su odmah nakon predaje, tj. u Sloveniji, da bi se te likvidacije nastavile u Hrvatskoj a potom i u svim drugim republikama tadašnje Jugoslavije. Partizane nije ni najmanje smetalo što ovu likvidaciju vrše bez ikakvih suđenja i istrage. Bilo je dovoljno samo posumnjati da je netko od zarobljenih pripadao hrvatskoj vojsci, a nijedan ustaša nije smio preživjeti, bez obzira kada je započeo svoju vojnu službu. Postupak sa zarobljenicima, masakr i stjeljanja bez sudske istrage bili su suprotni međunarodnim zakonima o ratnim zarobljenicima. Najpoznatija masovna stratišta hrvatskih vojnika u Sloveniji bila su u Kočevskom Rogu, u Teznom kraj Maribora, zatim krematorij u Slovenskoj Bistrici, te Hude jame kod Laškog i druge. U Hrvatskoj to su: Zagrebačka Gora, Maceljska Gora, Jazovka, Kalnik kod Križevaca, Novi Marof, kod Bjelovara, Čazme, Jasenovca, Siska, Gline, Karlovca, Ogulina, Otočca, Gospića i Knina te niz drugih manjih grobišta rasutih uz križne puteve i logore ovih jadnika. U Bosni i Hercegovini velika gubilišta bila su uz Kozaru i oko Capljine. U drugim republikama tadašnje Jugoslavije, najbrojnija gubilišta leže uz križne puteve i logore. Do sada je na području socijalističke Jugoslavije evidentirano 460 masovnih grobišta hrvatskih vojnika i civilnih zarobljenika. I taj podatak sam po sebi govori o razmjerama tragedije hrvatskog naroda u trenutku kada je rat završio. Upravo u toj i drugim činjenicama treba tražiti dubinski smisao čestog pitanja kojeg su sebi postavljali Hrvati od 1945. i dalje: kako se osloboditi od osloboditelja? Prema procjeni Vladimira Žerjavića, poznatog hrvatskog demografa i stručnjaka za ljudske gubitke, broj ubijenih od Bleiburga, te tijekom križnih puteva i logora mogao bi iznositi između 45 i 55 tisuća Hrvata. Međutim, mnogi misle da je taj broj znatno veći, što je svakako zadatak i obveza budućih istraživanja. No bez obzira na broj ova stradanja su bolna i ostaviše, bez sumnje, duboki ožiljak na hrvatskom nacionalnom korpusu.

SADRŽAJ:

dr. Ivo Perić	Hrvatska u vrijeme drugoga svjetskoga rata 5-28
prof. Anđelko Mijatović	Hrvatski križni put 1945. u kolektivnoj memoriji hrvatskoga naroda.....29-36
prof. Vinko Nikolić	Poslije pola stoljeća - Bleiburg je povijest 37-42
dr. Juraj Kolarić	Počasni bleiburški vod 43-70
mr. Vladimir Geiger	Bleiburg i Križni put u historiografiji, publicistici i memoarskoj literaturi 71-91
prof. Mate Rupić i mr. Zdravko Dizdar	Arhivska grada 93-172

Tiskanje Spomenice Bleiburg 1945.-1995. omogućili su svojom gradom i likovnim priložima:

Institut za suvremenu povijest, Zagreb
Hrvatski državni arhiv, Zagreb

Komisija Sabora Republike Hrvatske za utvrđivanje žrtava drugoga svjetskoga rata i poraća,
Zagreb

Počasni Bleiburški vod, Klagenfurt

Hrvatska Katolička misija, Klagenfurt

Izvor karata: NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (1941.-1943.) I
HRVATSKA - "KRIŽNI PUT" 1945.
Hrvatski povijesni zemljovid, Zagreb, 1994.

Sudjelovali su u realizaciji Spomenice pretplatom:

Generalni sponzori:

Hrvatska Katolička misija i
Počasni Bleiburški vod iz Klagenfurta

Sponzor

ASTRA KFT

174

SPOMENICA BLEIBURG 1945. 1995.

DRUŽBA "BRAĆA HRVATSKOG ZMAJA" HRVATSKA KATOLIČKA MISIJA -
KLAGENFURT POČASNI BLEIBURŠKI VOD

U SURADNJI S
INSTITUTOM ZA SUVREMENU POVIJEST, ZAGREB

Izdavač:

QUO VADIS, Zagreb

Za izdavača:

Lidija Delić

Tehnički urednik: Marijan Osman

Lektor i korektor: Vera Jelavić

Design naslovnice: Ismena Meić

Fotoliti: Reprocolor Pasarić, Zagreb

Priprema za tisak: TIPOgraf, Zagreb

Tisak: Offset Sabolović, Zagreb

Uvez:

TIP A.G. Matoš, Samobor

Naklada:

5000

Zagreb, 1995.

175